

ÅRSRAPPORT

2013

HL-SENTERET

Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

INNHold

04

HL-senterets styre

*Styrets beretning
Milepæler 2013
Økonomi, personalforhold
og miljø*

15

Årsregnskap og balanse 2013 – med noter

Revisors beretning

24

HL-senterets administrasjon

28

Forskning

*- Antisemittisme og jødisk historie
- Sammenliknende studier av
folkemord
- Demokratiets institusjoner i møte
med en nazistisk okkupasjonsmakt
- Himmlers Norge – fiendebilder
- Konspirasjonstenkning og fiende-
bildekonstruksjon
- Minoriteter
- Romarbeid*

46

Dokumentasjon og samlinger

48

Formidling

*- Utstillingen
- Undervisning ved UiO
- Undervisningsavdelingen
- Program og arrangementer*

64

HL-senterets venneforening

STYRETS BERETNING

HL-SENTERETS STYRE

LEDER

Annelise Høegh
cand.philol., politiker

VARA

Chava Savosnick
Seniorrådgiver, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet

NESTLEDER

Tordis Borchgrevink
Seniorforsker, Institutt for samfunnsforskning (ISF)

VARA

Hans Brattestå
Tidl. stortingsdirektør

ARBEIDSUTVALG

Arbeidsutvalget, som er saksforberedende organ for styret, besto av styrets leder og nestleder, og senterets direktør og administrative leder.

STYREMEDLEMMER

Ida Børresen

Stortingsdirektør

Ståle Eskeland

Professor, dr. juris., UiO

Rolf Golombek

Seniorforsker, dr. polit., Stiftelsen
Frischsenteret for samfunns-
økonomisk forskning (Frischsenteret)

Øyvind Kopperud

Forsker, HL-senteret

John Arne Moen

Redaktør, Trønder-Avisa

Sundeep Singh

Stud. jur., UiO, t.o.m. 31.7.2013

Bente Sandvig

fagsjef i Human-Etisk Forbund,
f.o.m. 1.8.2013

Arne Johan Vetlesen

Professor, dr. philos., UiO

STYREMEDLEMMER

VARA

Karin Dokken

Førsteamanuensis,
dr. philos., UiO

Mads Andenæs

Professor, dr.juris., UiO,
t.o.m. 31.7.2013

Inga Bostad

dr.philos., prorektor ved
UiO, f.o.m. 1.8.2013

Harald Korn

Styreleder,
The Performance group

Peder Eirik Nustad

Undervisningsmedarbeider,
HL-senteret, t.o.m. 31.7.2013

Cora Alexa Døving

Seniorforsker, ph.d.,
HL-senteret, f.o.m. 1.8.2013

Arne Johan Vetlesen

Professor,
dr. philos., UiO til 6.1.2012

Leoni Abrahamsen Kohn

Stud. med., UiO

Marta Bivand Erdal

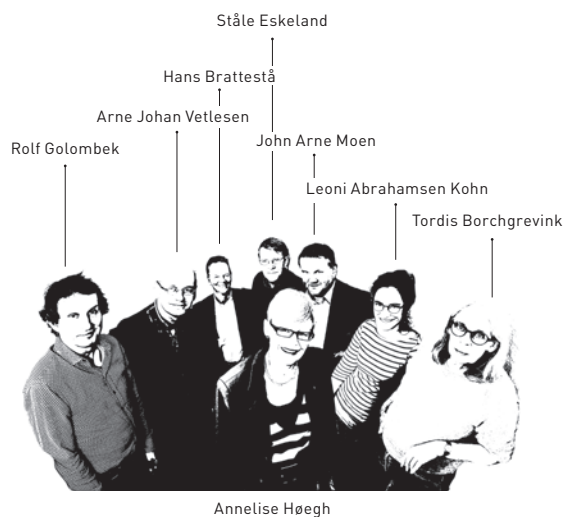
Forsker, ph.d., Peace Rese-
arch Institute Oslo (PRIO)

Grete Brochmann

Professor, dr. polit.,
UiO, t.o.m. 31.7.2013

Olav Njølstad

Professor, dr.philos., UiO,
f.o.m. 1.8.2013

Ikke til stede: Ida Børresen, Øyvind Kopperud, Bente Sandvig.

«2013 – et meget innholdsrikt år for HL-senterets virksomheter»

Meyer Fischel Dickman	06.05.1881 - 08.12.1942	Sigurd Dickman	01.11.1909 - 15.02.1943	Kjell Dobkes	04.16.1923 -
Im Egelstein	27.05.1891 - 01.12.1942	Borghild Egelstein	22.09.1921 - 01.12.1942	Sonja Sara Egelstein	04.17.07.1894 - 01.12.1942
Hermann Feldmann	01.03.1918 - 26.08.1943	Jacob Feldmann	03.04.1891 - 27.10.1942	Rakel Sonja Feldmann	
Imuel Fischer	05.10.1907 - 12.01.1943	Theodor Fischer	Kristiansund N. 12.01.1917 - 03.03.1943	Wulf Fischer	04.16.1902 - 07.02.1942
Marie Masse Gøteller	28.04.1889 - 01.12.1942	Svend Gøteller	04.21.12.1912 - juni 1943	Sonja Rebekka Gøteller	
Sigmund Goldwasser	04.12.08.1923 - 08.12.1942	Simon Goldwasser	04.27.04.1892 - januar 1943	Arne (Ahren) Gørdal	
h Grün	04.24.01.1892 - 07.12.1942	Emil Gunst	21.10.1891 - 03.02.1942	Gertrud Gunst	04.16.1912 - 01.12.1942
Roiff (Wolf) Hirsch	Kristiansund N. 20.07.1897 - uløst	Rubin Hirsch	Trondheim 25.08.1914 - 21.01.1944	Stephanie Hirsch	Trondheim
enjamin Isachsen	Nordre Moland 24.04.1909 - 19.01.1942	Aron Isaksen	04.13.01.1905 - 01.12.1942	David Isaksen	Trondheim 07.05.1889 - 07.05.1942
Leopold Jaffe	Trondheim 03.05.1892 - uløst	Markus Jaffe	Trondheim 13.12.1861 - 01.12.1942	Mendel Jaffe	Oslo 04.05.12
ivid Joseff	Stavanger 25.04.1892 - 02.01.1942	Hildur Sara Joseff	Stavanger 25.01.1916 - 03.02.1942	Selmer Samuel Joseff	Stavanger 13.11.1922
Sara Kermann	Oslo 02.01.1919 - 01.12.1942	Isak Kermann	Larvik 15.08.1885 - 01.12.1942	Markus Kermann	Oslo 01.05.1891 - 01.12.1942
Hirsch Komissar	Trondheim 08.05.1887 - 06.10.1942	Beer Komnick	Narvik 01.04.1927 - januar 1942	Jacob Komnick	Narvik 23.10.1919 - 13.01.1943
Hel Nils Lahn	Sandness 15.10.1882 - desember 1942	Herman Lahn	Sandness 14.01.1920 - uløst	Oscar ElisLahn	Sandness 01.08.1923 - uløst

Stiftelsen Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter

HL-senteret er et forsknings-, dokumentasjons- og formidlings-senter med søkelys på Holocaust og andre folkemord, og på minoriteters vilkår i moderne samfunn. Senteret har en permanent utstilling, bibliotek og kafé, som alle er åpne for publikum. HL-senteret arrangerer også besøk og tilbyr undervisnings- og kursopplegg for skoleklasser, lærere og andre grupper. Senteret holder til på den kulturhistoriske eiendommen Villa Grande i Huk aveny 56 i Oslo.

VIKTIGE SAKER I STYREPERIODEN

Styret holdt seks styremøter i 2013 og behandlet 32 saker. De viktigste sakene for HL-senteret dette året omfattet:

- Arbeid med årsmelding, årsplan og budsjett, økonomi.
- Arbeid med ny strategisk plan. Styret arrangerte et arbeidsseminar med de ansatte om innhold og retning i ny strategisk plan 12. februar.
- Ny strategiplan for perioden 2013–2016 ble vedtatt 12. mars.
- Den internasjonale holocaustdagen 27. januar.
- Benjaminprisen 28. januar.
- Righteous Among the Nations, prisutdeling 29. januar. HL-senteret var vertskap for prisutdelingen som ble foretatt på vegne av Yad Vashem i anledning utdeling av prisen «Righteous Among the Nations». Prisen ble tildelt post mortem til Kjell Staal Eggen og hans foreldre, Staal Olaf og Anna Christiane Eggen, som reddet livet til familien Becker fra Telemark under krigen. Kjell Staal Eggen forteller denne historien fra det norske holocaust i boken Skammen (utgitt posthumt 2008).
- Statsrådsbesøk av fire statsråder på HL-senteret 1. februar. Temaet var antisemittisme og utvikling av utstillingstilbudet. Statsrådene Kristin Halvorsen, Kunnskapsdepartementet, Grete Faremo, Justis- og beredskapsdepartementet, Inga Marte Thorkildsen, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, og Rigmor Aasrud fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, samt medarbeidere fra Utenriksdepartementet og Vox (Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk) deltok ved besøket.
- Sentrale vedlikeholds- og moderniseringsbehov i HL-senterets permanente utstilling er kartlagt. Enkelttiltak (opprettelse av språktilbud på engelsk via QR-brikker samt omlegging til LED-lys i utstillingsmontrene) er utført.
- Samarbeid med Riksteatret rundt oppsetningen av Otto Homlungs stykke «Tvillingsjeler» om Ruth Maier og Gunvor Hofmo. HL-senteret bidro med foredrag om det norske holocaust i forkant av 37 forestillinger over hele landet.
- Statsrådsbesøk 3. desember av Jan Tore Sanner, fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (fra 1.1.2014 Kommunal- og moderniseringsdepartementet). Sanner presenterte departementets satsing på å utrede historien om rom i Norge, og meddelte at dette oppdraget gikk til HL-senteret.
- Initiating av HL-senterets femårige avtale med Universitetet i Oslo. I samarbeid med Institutt for arkeologi, konservering og historiske studier opprettet HL-senteret studieemnet «Et lite land i verdenskrigen: Norge 1939–1945» med undervisning gjennom 12 uker i høstsemesteret. Kurset ble fulgt av om lag 40 bachelor- og masterstudenter ved UiO, og 34 avla eksamen i emnet. I tillegg har HL-senteret i 2013 påtatt seg veiledning av fem masterstudenter ved UiO.

MILEPÆLER I 2013

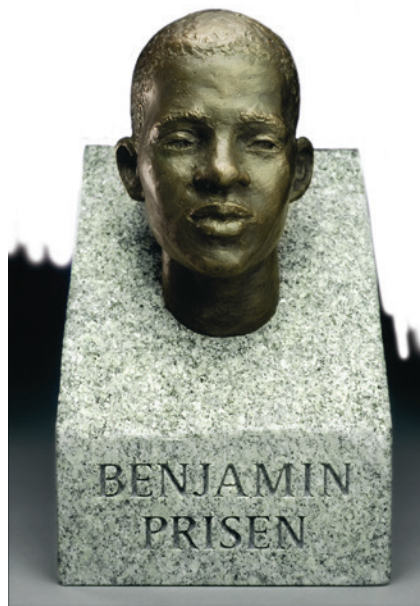
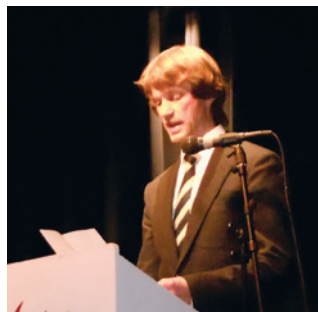

DEN INTERNASJONALE HOLOCAUSTDAGEN

27. JANUAR

Arrangementet fant som vanlig sted ved Antony Gormleys tankevekkende «Monument over deporterte norske jøder» på Akershuskaia, og ble ledet av styreleder Annelise Høegh. Hovedtaler var justisminister Grete Faremo. Årets appeller var ved Rita Abrahamsen, Bernt H. Lund og Helge Waal. Etter seremonien holdt historiker Mats Tangestuen fra Jødisk Museum i Oslo foredrag i Fanehallen på Akershus om den dramatiske skjebnen til en småbarnsfamilie i Tromsø, som fra å leve et lykkelig familieliv ble drept i Auschwitz. Foredraget ble etterfulgt av diktlesning av forfatter Jan Erik Vold.

BENJAMINPRISEN

28. JANUAR

Kunnskapsminister Kristin Halvorsen delte ut Benjaminprisen, som finner sted i tilknytning til Den internasjonale holocaustdagen. Utdelingen av årets pris fant sted 28. januar 2013, og gikk til Greveskogen skole i Tønsberg. Prisen er kr 100 000, et diplom og en byste, som er en miniatyr av minnesmerket over Benjamin Hermansen. Peder Nustad i undervisningsavdelingen ved senteret er juryleder for denne prisen.

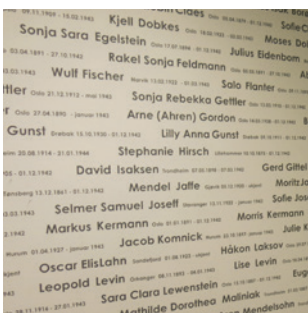
**BENJAMIN
PRISEN**

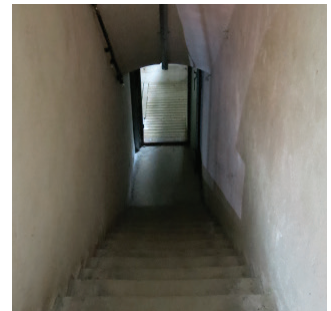

SLAGPLAN MOT ANTISEMITTISME

Statsrådene Kristin Halvorsen, Kunnskapsdepartementet, Grete Faremo, Justis- og beredskapsdepartementet, Inga Marte Thorkildsen, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Rigmor Aasrud, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, og medarbeidere fra Utenriksdepartementet og Vox besøkte senteret 1. februar. Samtalene handlet om oppfølging av rapporten «Antisemittisme i Norge. Den norske befolkningens holdninger til jøder og andre minoriteter», som ble presentert i mai 2012. Holdningsundersøkelsens funn vakte oppsikt og debatt både nasjonalt og internasjonalt.

Kunnskapsministeren meddelte på møtet at HL-senteret ville få en stilling til forskning og undervisning i antisemittisme. Ministrene fikk samme dag omvisning i HL-senterets holocaust-utstilling sammen med elever fra Rælingen vgs. og fra Steinerskolen.

UTVIKLING AV HL-SENTERETS UTSTILLINGER

Den 1. februar deltok kunnskapsminister Kristin Halvorsen og representanter fra Vox på et møte med senterets ledelse og representanter fra de ansatte. Direktøren presenterte en plan for utredning av HL-senterets eksisterende lokaler og ulike rom og loft som ikke var i bruk. En spesifikk utredning av å ta i bruk HL-senterets bunker ble presentert. Videre drøftet man konsept og plan for å få til lokaler til en ny permanent utstilling om minoriteter. HL-senterets planer vakte begeistring, og senteret ble oppfordret til å presentere en ny masterplan for departementet.

HL-senteret utviklet deretter vinteren 2013 en ny plan som inkluderte både tilrettelegging av bunkeren og et mindre nybygg beliggende over bunkeren, slik at man både kan få en meningsfull tilknytning til den permanente holocaust-utstillingen og universell adkomst til bunker og minoritetsutstilling – og samtidig et bedre mottak av større grupper besøkende til begge utstillingene.

Ved revidert statsbudsjett ble det bekreftet at HL-senteret fikk en bevilgning til oppgradering og utvidelse av senterets utstillingstilbud, gjennom utvikling av eksisterende arealer, ombygging og nybygg. I forbindelse med behovene for oppgradering og utvidelse av senterets permanente utstilling vurderte administrasjonen i 2013 forskjellige alternativer til utnyttelse av nåværende arealer i Villa Grande og planene om nybygg.

I revidert statsbudsjett inngikk også midler til to nye stillinger; en forsker med undervisningsplikt knyttet til antisemittisme og en utstillingsdesigner/prosjektleder.

SATSING PÅ ROM

HL-senteret fikk i 2013 kr 250 000 fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD) til et forprosjekt om et kunnskapsnettverk om rom. Forprosjektet (en rapport) ble levert departementet den 25. november. Høsten 2013 utlyste FAD et oppdrag om å utrede hva som skjedde med norske rom i mellomkrigstiden og under 2. verdenskrig. HL-senteret søkte, og ble i desember tildelt oppdraget på et årsverk for å forske og utrede denne historien.

«Det er en stor og økende interesse for HL-senterets arbeid fra mange hold, inkludert positive signaler fra senterets viktigste bidragsyttere.»

ØKONOMI

Årsregnskapet gir et korrekt bilde av selskapets eiendeler og gjeld, finansielle stilling og resultat. Det har ikke inntruffet ekstraordinære forhold eller vesentlige hendelser som påvirker årsregnskapet etter balansedagen. Også i 2013 var det stor og økende interesse for HL-senterets arbeid fra mange hold, inkludert positive signaler fra senterets viktigste bidragsytere. Fortsatt drift er lagt til grunn ved utarbeidelse av regnskapet.

I 2013 mottok stiftelsen kr 27 604 000 i statlig driftsstøtte. I tillegg ble det inntektsført kr 4 873 078 i oppdrag og tilskudd til forskning og formidling. Løpende drift ga inntekter på kr 1 675 990. Øvrige inntekter beløp seg til kr 1 577 480. Stiftelsen mottok større bidrag fra American Scandinavian Foundation, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, Den europeiske union, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung – Institut der Leibniz-Gemeinschaft, Kulturrådet, Kunnskapsdepartementet, Norges forskningsråd, Stiftelsen UNI, Universitetet i Oslo, Utenriksdepartementet, Utdanningsetaten i Oslo kommune og Utdanningsdirektoratet.

Driftskostnadene utgjorde kr 35 630 367. De største postene er knyttet til husleie til Statsbygg, drift av Villa Grande

og lønn og sosiale kostnader ved senteret. Overskuddet på driften ble kr 100 181.

Stiftelsen hadde i 2013 en positiv avkastning på kapitalen på kr 6 146 476. Årsresultatet ble et overskudd på kr 6 246 657, som disponeres ved overførsel av kr 5 146 657 til annen formålskapital og kr 1 100 000 til tilleggskapital.

Stiftelsens samlede formålskapital var ved utgangen av året kr 55 803 368, hvorav grunnkapitalen utgjorde kr 40 000 000. Stiftelsens midler var plassert til forvaltning hos Unifor – Forvaltningsstiftelsen for fond og legater, fordelt med 60 % i rentepapirer og 40 % i aksjefond, og i Nordea Pengemarkedsfond.

PERSONALFORHOLD OG MILJØ

Stiftelsens styre besto av 4 kvinner og 5 menn. Ved utgangen av året var 19 kvinner og 14 menn ansatt ved senteret, hvorav 23 i heltids- og 10 i deltidsstillinger. Stiftelsen har en lønnspolitikk som likestiller kvinner og menn.

Gjennomsnittlig antall årsverk i 2013 var 23,5. Målt i forhold til antall årsverk var sykefraværet ca. 3,5 % for året som helhet. I tillegg var det noe fravær grunnet permisjoner i for-

bindelse med fødsler og studier. Det forekom ikke skader eller ulykker av noen art. Ingen ansatte var tidlig- eller uførepensjonert.

Senterets kontorlokaler holder god standard. Virksomheten er ikke av en slik art at den medfører forurensning eller utslipp som kan være til skade for det ytre miljø.

Oslo, 24.03.2014

Annelise Høegh
Styreleder

Tordis Borchgrevink
Nestleder

Ida Børresen
Styremedlem

Ståle Eskeland
Styremedlem

Rolf Golombek
Styremedlem

Øivind Kopperud
Styremedlem

John Arne Moen
Styremedlem

Bente Sandvig
Styremedlem

Arne Johan Vetlesen
Styremedlem

Guri Hjeltnes
direktør

RESULTATREGNSKAP

DRIFTSINNETEKTER OG DRIFTSKOSTNADER	NOTE	2013	2012
Driftsinntekter			
Inntekter fra drift		1 675 990	551 492
Statlig driftsstøtte	1	27 604 000	26 722 000
Tilskudd til forskning og formidling	1	3 744 028	3 121 974
Oppdrag forskning og formidling	1	1 129 050	1 368 378
Øvrige inntekter	1	1 577 480	33 588
Sum driftsinntekter		35 730 548	31 797 431
Driftskostnader			
Lønnskostnad	2	15 606 372	15 122 249
Husleie m.v.	3	13 257 990	13 191 751
Annen driftskostnad	2	6 474 278	5 673 708
Avskrivinger	7	291 728	343 737
Sum driftskostnader		35 630 367	34 331 446
DRIFTSRESULTAT		100 181	-2 534 014
FINANSINNETEKTER OG FINANSKOSTNADER			
Finansinntekter			
Renteinntekter	4	72 702	14 711
Andre finansinntekter	4	6 110 235	4 787 238
Sum finansinntekter		6 182 937	4 801 949
Finanskostnader			
Rentekostnader	5	36 173	2 204
Andre finanskostnader	5	287	456
Sum finanskostnader		36 460	2 659
NETTO FINANSPOSTER		6 146 476	4 799 290
ÅRSRESULTAT		6 246 657	2 265 275
Overføringer og disponeringer			
Overføringer annen formålskapital	6	5 146 657	556 710
Overføring tilleggskapital	6	1 100 000	975 000
Overført til udekket tap	6	0	733 565
Sum overføringer og disponeringer		6 246 657	2 265 275

BALANSE PR 31.12.2013

EIENDELER	NOTE	31.12.2013	31.12.2012
ANLEGGSMIDLER			
Varige driftsmidler			
Varige driftsmidler	7	398 316	646 341
Sum varige driftsmidler		398 316	646 341
Finansielle anleggsmidler			
Plassering hos Unifor	8	51 758 040	45 749 049
Andre aksjer, andeler	8	10 000	10 000
Sum finansielle anleggsmidler		51 768 040	45 759 049
Sum anleggsmidler		52 166 356	46 405 390
OMLØPSMIDLER			
Varebeholdning	11	103 556	99 115
Fordringer			
Kundefordringer	9	247 608	195 215
Andre kortsiktige fordringer	9	4 128 316	4 127 802
Sum fordringer		4 375 924	4 323 017
Plassering hos Nordea	8	9 558 382	5 279 055
Bankinnskudd, kontnter o.l.	10	2 888 414	1 699 431
SUM OMLØPSMIDLER		16 926 276	11 400 617
Sum eiendeler		69 092 632	57 806 008

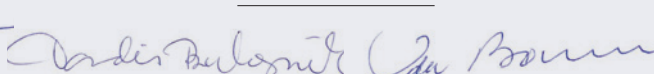
BALANSE PR 31.12.2013

EGENKAPITAL OG GJELD	NOTE	31.12.2013	31.12.2012
EGENKAPITAL			
Bundet formålskapital			
Grunnkapital	6	40 000 000	40 000 000
Tilleggskapital	6	10 100 000	9 000 000
Sum bundet formålskapital		50 100 000	49 000 000
Annen formålskapital			
Annen formålskapital	6	5 703 368	556 710
Sum annen formålskapital		5 703 368	556 710
Sum egenkapital		55 803 368	49 556 710
GJELD			
Avsetning for forpliktelser			
Avsetning mottatte tilskudd		3 731 691	0
Sum avsetning for forpliktelser		3 731 691	0
Annen langsiktig gjeld			
Venneforeningen	12	149 175	78 122
Sum annen langsiktig gjeld		149 175	78 122
KORTSIKTIG GJELD			
Leverandørgjeld		4 853 376	4 883 719
Skyldig offentlige avgifter	10	925 039	850 575
Annen kortsiktig gjeld	13	3 629 984	2 436 882
Sum kortsiktig gjeld		9 408 398	8 171 176
SUM GJELD		13 289 264	8 249 298
Sum egenkapital og gjeld		69 092 632	57 806 008

Oslo, 24.03.2014

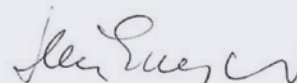
Annelise Høegh
Styreleder

Tordis Borchgrevink
Nestleder

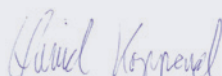
Ida Børresen
Styremedlem

Ståle Eskeland
Styremedlem

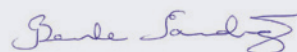
Rolf Golombek
Styremedlem

Øivind Kopperud
Styremedlem

John Arne Moen
Styremedlem

Bente Sandvig
Styremedlem

Arne Johan Vetlesen
Styremedlem

Guri Hjeltnes
direktør

NOTER 2013

REGNSKAPSPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapslovens bestemmelser og god regnskapsskikk for ideelle organisasjoner.

Driftsinntekter

Driftstilskudd fra samarbeidspartnere inntektsføres på det tidspunkt disse er opptjent i henhold til gjeldende avtale eller ved endelig bevilgning. Inntektsføring ved salg av varer skjer på leveringstidspunktet. Kostnader medtas etter sammenstillingsprinsippet, dvs at kostnader medtas i samme periode som tilhørende inntekter inntektsføres. Tjenester inntektsføres i takt med utføringen.

Hovedregel for vurdering og klassifisering av eiendeler og gjeld.

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen ett år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifiseringen av kortsiktig og langsiktig gjeld er analoge kriterier lagt til grunn.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes å ikke være forbigående. Anleggsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives planmessig. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Langsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Kortsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler avskrives over forventet økonomisk levetid. Avskrivningene er som hovedregel fordelt lineært over antatt økonomisk levetid.

Fordringer

Fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap.

Pensjon

Pensjonsforpliktelse balanseføres ikke.

Skatt

Virksomheten er skattefri i henhold til sktl §2-32.

NOTE 1 - DRIFTSINNTEKTER

	2013	2012	
Statlig driftsstøtte			
Statlig bevilget driftsstøtte	27 604 000	26 722 000	
Sum Statlig driftsstøtte	27 604 000	26 722 000	
Tilskudd til forskning og formidling			
Norges Forskningsråd	Forskning	2 866 867	1 938 000
Universitetet i Hamburg	Formidling	53 587	56 454
Oslo Kommune Utdanningsetaten	0	500 000	
Utdanningsdirektoratet	0	311 000	
NIOD / EC	0	316 520	
Kunnskapsdepartementet	Forskning	800 000	0
Herder-Institut	Forskning	23 574	0
Sum Tilskudd til forskning og formidling	3 744 028	3 121 974	
Oppdrag forskning og formidling			
Utdanningsdirektoratet	Formidling	859 050	851 124
Barne-, Likestillings- og Inkluderingsdepartementet			
Antisemittismeundersøkelse	Forskning	0	517 254
Utenriksdepartementet			
Antisemittismeundersøkelse	Forskning	270 000	0
Sum Oppdrag forskning og formidling	1 129 050	1 368 378	
Øvrige inntekter			
Øvrige inntekter			
American Scandinavian Foundation		27 410	0
Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet		50 500	0
Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet		495 050	0
Kulturrådet		120 000	0
Oslo kommune Utdanningsetaten		500 000	0
Utdanningsdirektoratet		75 000	0
Statsbygg		4 000	0
Universitetet i Oslo		200 000	0
Utenriksdepartementet		100 000	0
Diverse bidragsytere		5 520	33 588
Sum Øvrige inntekter	1 577 480	33 588	

NOTE 2 - LØNNS- OG PERSONALKOSTNADER, YTELSE TIL LEDENDE PERSONER

	2013	2012
Spesifikasjon av lønnskostnader		
Lønn	12 571 444	12 152 710
Arbeidsgiveravgift	1 925 583	1 884 191
Pensjonskostnader	1 050 477	961 142
Andre lønnsrelaterte ytelser	58 868	124 206
Sum lønnskostnader	15 606 372	15 122 249

Selskapet har gjennomsnittlig hatt 23,5 årsverk i regnskapsåret.

Ytelser til ledende personer og revisor

	Lønn	Annen godtgjørelse
Daglig leder	1 003 280	10 023
Styremedlemmer	240 000	0

Det er kostnadsført kr 94 409,- i pensjon for daglig leder for 2013.

Revisjonshonorar ekskl. mva består av:

Revisjon	82 000	93 100
Attestasjonsoppgaver	10 930	12 500
Samlet honorar til revisor	92 930	105 600

Ingen ansatte har avtale om sluttverderlag, bonus eller lignende.

Stiftelsen har tegnet pensjonsforsikring for ansatte som tilfredsstiller kravet til obligatorisk tjenestepensjon.

Stiftelsen er en del av en større gruppe virksomheter i Statens Pensjonskasse. Det er her ikke tildelt fond og det er derfor å anse som en ytelsesbasert flerforetaksplan.

Regnskapsføring av pensjonskostnader gjøres som om ordningen er innskuddsbasert. Innbetalt premie er årets pensjonskostnad.

NOTE 3 - HUSLEIE

HL-senteret leier den kulturhistoriske eiendommen Villa Grande av Statsbygg i.h.t leiekontrakt av 02.08.2004. Leien justeres årlig med 80 % av økningen i Statistisk Sentralbyrås totale konsumprisindeks. Vederlag for indre vedlikehold justeres med 100 % av konsumprisindeksen.

Leieforholdet løper fra 15.12.2004 til 31.12.2024. Fremleie, overdragelse eller selskapsmessige endringer krever utleieres skriftlige forhåndssamtykke. Leiekontrakten gjør unntak fra en rekke av bestemmelsene i Husleieloven.

Spesifikasjon av kostnader for driften av eiendommen Villa Grande:

	2013	2012
Husleie	11 077 940	11 267 588
Elektrisk strøm (lys og oppvarming)	435 265	557 010
Alarm og vakthold	124 080	83 666
Renhold og annen kostnad lokaler	138 819	131 453
Reparasjon og vedlikehold bygninger	216 282	341 945
Invendig vedlikehold	140 912	117 283
Brukeravhengige driftskostnader (serviceavtaler, grøntanlegg m.m.)	1 124 692	692 806
Samlede kostnader for Villa Grande	13 257 990	13 191 751

NOTE 4 - FINANSINNTEKTER

	2013	2012
Annen renteinntekt	72 702	14 711
Sum renteinntekter	72 702	14 711
Valutagevinst (agio)	80	320
Annen finansinntekt	441	310
Gevinst ved realisasjon Unifor DDB	0	18 564
Gevinst ved realisasjon Nordea Likviditet	67 287	125 281
Verdøkning av Unifor DDB - aksjer	2 403 596	1 955 401
Verdøkning av Nordea Likviditet	33 436	154 092
Verdøkning av Unifor DDB - rente/utbytte	3 605 395	2 533 270
Sum andre finansinntekter	6 110 235	4 787 238
Sum finansinntekter	6 182 937	4 801 949

NOTER 2013 FORTS.

NOTE 5 - FINANSKOSTNADER

	2013	2012
Annen rentekostnad	36 173	2 204
Valutatap (disagio)	287	456
Sum finanskostnader	36 460	2 659

NOTE 6 - EGENKAPITAL

I stiftelsens § 5 heter det: "Stiftelsen har ved opprettelsen en grunnkapital på 40 mill. kroner. Stiftelsens kapital består av grunnkapitalen og eventuell tilleggs-kapital. Grunnkapitalens realverdi skal søkes opprettholdt."

Grunnkapitalens realverdi er opprettholdt gjennom oppjustering tilsvarende den årlige endring i konsumprisindeksen. Denne oppjusteringen tillegges grunnkapitalen som tilleggskapital.

	Grunnkapital	Tilleggskapital	Annen formålskapital	Sum egenkapital
Per 1.1.	40 000 000	9 000 000	556 710	49 556 710
Fra årets resultat	0	1 100 000	5 146 658	6 246 657
Per 31.12.	40 000 000	10 100 000	5 703 368	55 803 368

NOTE 7 - VARIGE DRIFTSMIDLER

	Innredning kafé	Utstyr kafé	Utstyr utstilling	Inventar utstyr	Datautstyr	Flygel	Sum
Anskaffelseskost 01.01.	259 570	594 839	467 556	162 936	76 841	240 514	1 802 256
+ Tilgang			16 453	27 250			43 703
Anskaffelseskost 31.12.	259 570	594 839	484 009	190 186	76 841	240 514	1 845 959
Akk. av/nedskr. 01.01.	157 037	475 871	316 949	63 177	72 412	70 469	1 155 915
Årets avskrivninger	51 914	118 968	54 743	37 583	4 429	24 091	291 728
Akk. av/nedskr. 31.12.	208 951	594 839	371 692	100 760	76 841	94 560	1 447 643
Bokført verdi 31.12.2013	50 619	-	112 317	89 426	-	145 954	398 316
Avskrivningstid total	5 år	5 år	5 år	5 år	3 år	10 år	

NOTE 8 - FINANSIELLE ANLEGGSMIDLER

Stiftelsen har latt Unifor forvalte sin grunnkapital på kr 40 000 000,-. Per 31.12.2013 er det investert i følgende plasseringer

	Markedsverdi 2013	Markedsverdi 2012
Unifor's investeringspool	51 758 040	45 749 049
Sum	51 758 040	45 749 049

Endringer i plasseringen hos Unifor	2013	2012
Markedsverdi 1.1.	45 749 049	47 241 814
Avkastning	1 137 162	2 550 573
Verdiendring	4 998 485	1 914 932
Beholdningsendring	-126 656	-5 958 269
Markedsverdi 31.12.	51 758 040	45 749 049

	Markedsverdi 2013	Andel i prosent
Unifor Rente	31 054 824	60 %
Unifor Aksje	20 703 216	40 %

Stiftelsen har latt Nordea plassere overskuddslikviditeten sin.

	2013	2012
Nordea likviditet	9 558 382	5 279 055
Sum	9 558 382	5 279 055

Verdiøkning	2013	2012
	58 382	279 373

	2013	2012
1 aksje i Visit Oslo AS	10 000	10 000

NOTE 9 - FORDRINGER

Det er ingen fordringer som forfaller senere enn ett år frem i tid.

NOTE 10 - BANKINNSKUD, KONTANTER O.L.

Skattetrekkinnskudd utgjør pr 31.12. i år kr 562 548. Dette er nok til å dekke opp skyldig skattetrekk per 31.12 på kr 550 334.

NOTE 11 - VAREBEHOLDNING

Varelageret er vurdert til lav verdi, grunnet ukurans og en del bøker og hefter det er lite omsetning på. Verdien av varebeholdningen anslås å være høyere enn hva som er bokført i balansen.

NOTE 12 - VENNEFORENINGEN

Gjelden tilsvarener innestående på bankkonto som tilhører HL-senterets Venneforening. Beløpet balanseføres hos HL-senteret i påvente av at Venneforeningen registrerer seg i Foretaksregisteret og kan føre eget regnskap for sin virksomhet. HL-senteret har dekket løpende kostnader i forbindelse med Venneforeningens arrangementer i 2013.

NOTE 13 - ANNEN KORTSIKTIG GJELD

	2013	2012
Avsetning arbeidsgiveravgift feriepenger	194 851	183 759
Forskudd fra kunder	1 126 576	810 626
Skyldig lønn	43 938	24 510
Skyldig feriepenger	1 381 921	1 303 259
Annen påløpt kostnad	57 698	114 728
Avsetning ILS/EWC	825 000	0
Sum Annen kortsiktig gjeld	3 629 984	2 436 882

REVISORS BERETNING

Til årsmøtet i
Stiftelsen Senter for Studier av Holocaust og
Livssynsminoriteter (HL-Senteret)

REVISORS BERETNING FOR 2013

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for HL-senteret som viser et overskudd på kr 6 246 657. Årsregnskapet består av balanse per 31. desember 2013, resultatregnskap for regnskapsåret avsluttet per denne datoen og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Styrets og daglig leders ansvar for årsregnskapet
Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettvise bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for stiftelsens utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettvise bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettvise bilde av den finansielle stillingen til HL-senteret per 31. desember 2013 og av resultatet for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av stiftelsens regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Konklusjon om utdelinger og forvaltning

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendige i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000, mener vi stiftelsen er forvaltet og utdelinger er foretatt i samsvar med lov, stiftelsens formål og vedtektene for øvrig.

Oslo, den 24. mars 2014

Lundes Revisjonskontor DA

Siv Tone Franche
Statsautorisert revisor

ADMINISTRASJONEN

LEDELSE

Guri Hjeltnes
Direktør

Georg Broch
Administrativ leder

FORSKNING

Anton Weiss-Wendt
Leder og seniorforsker
(delvis permisjon)

Alexa Døving
Seniorforsker

Terje Emberland
Seniorforsker

Christhard Hoffmann
Professor II (reduisert stillingsprosent)

Øivind Kopperud
Forsker (delvis permisjon)

Vibeke Moe
Forskningsrådgiver

PROSJEKTANSATTE

Odd-Bjørn Fure
Prosjektleder

Nicola Karcher
Forsker

Øystein Hetland
Doktorgradsstipendiat
(delvis permisjon)

Kjetil Simonsen
Doktorgradsstipendiat
(delvis permisjon)

Ane Ingvild Støen
Prosjektmedarbeider

Jo Refseth
Masterstudent

DOKUMENTASJON

Ewa Mork

Leder bibliotek og dokumentasjon

Jan Alexander Svoboda Brustad

Bibliotekmedarbeider

UNDERVISNING

Katusha Otter Nilsen

Undervisningsleder 1.5–1.8.2013
(permisjon)

Nina Lyng-Vagstein

Formidler, undervisningsleder
(vikar) fra 1.8.2013

Lars Lien

Formidler, vikar

Harald Syse

Formidler, undervisningsleder
(vikar) fram til 1.5.2013

(delvis permisjon)

Peder Nustad

Formidler, prosjektleder
(delvis permisjon)

Erik Thorstensen

Formidler (permisjon)

Ida Kjeøy

Formidler, vikar

ØVRIG ADMINISTRASJON

Ann Elisabeth Mellbye

Administrativ nestleder

Kari Amdam

Informasjonsleder

Maria Rosvoll

Arrangementsansvarlig

Iselin Theien

Fagadministrativ rådgiver

Even Trygve Hansen

Besøksansvarlig

Kristin Aldrich Zwick

Besøksansvarlig

Even Trygve Hansen

Spesialrådgiver

Christopher Harper

Forskningsassistent

Jacob Yakoubi

Vaktmester

Ingjerd Broch Oudenstad

SAMARBEID MED RIKSTEATRET

”TVILLINGSJELER – GUNVOR HOFMO OG RUTH MAIER”

NORGESTURNÉ VÅREN 2013

I forbindelse med Riksteatrets uroppføring av teaterforestillingen ”Tvillingsjeler – Gunvor Hofmo og Ruth Maier” samarbeidet HL-senteret og Riksteatret våren 2013 om å gi publikum et gratisforedrag om ”Jødernes skjebne under okkupasjonen”. Teaterforestillingen ble spilt på 33 steder over hele landet (inkl. Riksteatrets prøvescene i Nydalen i Oslo), noen steder ble det spilt flere forestillinger. Foran forestillingene holdt en av HL-senterets ansatte en introduksjon med bilder og foredrag.

Teateroppsetningen ”Tvillingsjeler – Gunvor Hofmo og Ruth Maier” var basert på Jan Erik Volds biografi om Gunvor Hofmo, Mørkets sangerske, og Ruth Maiers dagbok. Otto Homlung skrev manus og hadde regi for oppsetningen. I rollene medvirket Marit Østbye som den gamle Gunvor Hofmo, Silje Storstein som den unge Gunvor Hofmo og Janne Heltberg som Ruth Maier.

Teateroppsetningen fikk strålende mottakelse av kritikerne, som bl.a. skrev:

«en teaterforestilling som vil gjøre sterkt inntrykk på sitt publikum», Dagbladet. «Skuespillerne får fram livsviljen, gleden og sorgen i Ruth Maier og Gunvor Hofmo», Klassekampen. «et mørkt, men livssterkt teatermøte», Dagsavisen. «Stille poesi (...) Både ungt og alderdommelig», Vårt Land.

HL-senteret, Riksteatret og Gyldendal inviterte også til et arrangement på Litteraturhuset i Oslo noen dager før urpremieren med tittelen ”En jødisk venninne de drepte – Hva skjedde egentlig med oss?”. I panelet satt forfatter Jan Erik

«En teaterforestilling som vil gjøre sterkt inntrykk på sitt publikum»

Vold, filmskaper Nina Grünfeld, skribent Håkon Harket, forfatter Einar O. Risa, direktør Guri Hjeltnes, regissør Otto Homlung, professor Irene Levin og forskningsrådgiver Vibeke Moe. Teatersjef Ellen Horn ledet samtalen. Det ble også vist utdrag fra den premiereklare teaterforestillingen. Arrangementet, som ble avholdt i den største salen på Litteraturhuset, Wergeland, var fylt til randen av interesserte publikummere – om lag 200 mennesker.

Riksteatret utarbeidet et pedagogisk materiell for elever i videregående skole og ungdomstrinnet, som ble tilbudt til skoleklasser som skulle se forestillingen og oppleve foredraget. Det ble også utarbeidet et eget pedagogisk opplegg tilpasset utenlandske studenter som deltar ved voksenopplæringsentrene landet rundt.

Teateroppsetningen "Tvillingsjeler – Gunvor Hofmo og Ruth Maier" ble totalt sett av 5971 personer. Ansatte ved HL-senteret holdt 37 foredrag, og om lag 1850 tilhørere var til stede under gratisforedragene før forestillingen. Publikum besto av både voksne og skoleelever.

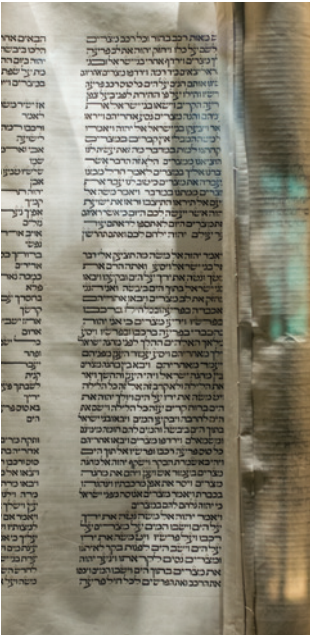
Både Riksteatret og HL-senteret har fått mange positive tilbakemeldinger, både om forestillingen og det faglige påfyll som publikum fikk via foredragene. Erfaringen er at en slik kombinasjon av teater og foredrag gir publikum en merverdi, som

hver av de to institusjonene ikke ville klart å tilby alene.

De ansatte ved HL-senteret tilpasset sine mange foredrag etter hvor «Tvillingsjeler» ble spilt, ved å løfte fram den spesifikke historien, skjebnene til de jødiske familiene, i sine foredrag, nettopp på spillestedet, i regionen eller i landsdelen. – Det var et stort praktisk løft for HL-senteret å delta så mange steder, sier direktør Guri Hjeltnes. – Men de som var med, fant det viktig faglig å løfte fram den lokale historien og opplevde det som spennende og utviklende å reise rundt med et profesjonelt teaterensemble. De som holdt mange foredrag, fikk seg noen fine reiser rundt i Norge om bord på Riksteatrets turnébuss.

Riksteatrets teatersjef Ellen Horn forteller at teatret på bakgrunn av det vellykkede samarbeidet med HL-senteret har utarbeidet et fast tilbud som er kalt "Opplev mer". – Dette tilbyr vi nå på de fleste av våre turneer. Vi ser at det finnes et stort kunnskapsbehov hos publikum, og at de trives med å få ekstra påfyll i form av foredrag og/eller samtaler på scenekanten. Som landsdekkende turnéteater jobber vi kontinuerlig med å definere hva Riksteatret skal være i fremtiden. Med andre ord – Riksteatret vil fortsette å utvikle slike ekstratilbud som en del av sitt faste tilbud til publikum. HL-senteret på sin side har fått mer smak på teatersamarbeid.

FORSKNING

1943	Meyer Fischel Dickman	Oslo 05.05.1881 - 08.12.1942	Sigurd Dickman	Oslo 08.11.1909 - 15.02.1943	Kjell Dobkes	Oslo 18.02.1922 -
	Am Egelstein	Oslo 27.05.1881 - 01.02.1942	Borghild Egelstein	Oslo 22.01.1921 - 01.12.1942	Sonja Sara Egelstein	Oslo 17.07.1884 - 01.02.1942
2	Hermann Feldmann	Oslo 01.03.1918 - 20.08.1942	Jacob Feldmann	Oslo 02.04.1891 - 27.10.1942	Rakel Sonja Feldmann	
	Emuel Fischer	Narvik 05.10.1907 - 12.01.1942	Theodor Fischer	Kristiansund N. 15.01.1927 - 03.03.1943	Wulf Fischer	Narvik 12.02.1922 - 01.03.1943
25.03.1885 - 03.02.1942	Marie Masse Gettler	Oslo 12.04.1912 - 01.12.1942	Svend Gettler	Oslo 21.12.1912 - 09.01.1942	Sonja Rebekka Gell	
1882	Sigmund Goldwasser	Oslo 12.04.1912 - 01.12.1942	Simon Goldwasser	Oslo 27.04.1892 - januar 1942	Arne (Ahren) Gordor	
	h Grün	Oslo 24.05.1892 - 01.12.1942	Emil Gunst	Oslo 31.10.1891 - 03.03.1942	Gertrud Gunst	Oslo 15.10.1912 - 01.12.1942
1.03.1942	Rolf (Wolf) Hirsch	Kristiansund N. 20.01.1897 - januar	Rubin Hirsch	Trondheim 20.08.1874 - 21.01.1944	Stephanie Hirsch	Oslo 05.12.2
	Benjamin Isachsen	Narvik-Narvik 24.06.1909 - 15.01.1942	Aron Isaksen	Oslo 13.07.1905 - 01.12.1942	David Isaksen	Trondheim 07.05.1899 - 07.02.1
15.03.1892 - 01.12.1942	Leopold Jaffe	Trondheim 03.05.1892 - januar	Markus Jaffe	Trondheim 13.12.1861 - 01.12.1942	Mendel Jaffe	Oslo 05.12.2
	avid Joseff	Trondheim 21.04.1892 - 02.01.1942	Hildur Sara Joseff	Trondheim 25.01.1916 - 03.03.1942	Seimer Samuel Joseff	Trondheim 13.11.1922 -
	Sara Kermann	Oslo 02.11.1919 - 01.12.1942	Isak Kermann	Oslo 15.08.1885 - 01.12.1942	Markus Kermann	Oslo 05.01.1891 - 01.02.1942
1.1.1919 - 13.01.1942	Hirsch Komissar	Trondheim 08.01.1887 - 04.10.1942	Beer Komnick	Narvik 01.04.1922 - januar 1942	Jacob Komnick	Narvik 22.10.1
	iel Nils Lahn	Sandnessjøen 11.10.1882 - desember 1942	Herman Lahn	Sandnessjøen 18.01.1920 - januar	Oscar Eilslahn	Sandnessjøen 01.08.1923 - januar
					Häk	

ANTISEMITTISME OG JØDISK HISTORIE

HL-senterets forskning på jødisk historie og antisemittisme undersøker den funksjonen som bilder av jøder og jødedommen har hatt i det norske samfunnet i en tidsperiode som spenner fra begynnelsen av 1800-tallet og fram til i dag. Et hovedtema har vært kartlegging av de forestillinger og stereotyper om jøder og jødedom som har eksistert og fortsatt eksisterer innenfor sentrale politiske, sosiale, religiøse og kulturelle institusjonelle rammer. Forskningen er tverrfaglig og har som målsetting å bidra til å belyse sentrale aspekter ved antisemittisme som historisk og aktuelt fenomen i Norge og slik befeste antisemittismeforskningen som et eget fagfelt her i landet.

Mens antisemittismen har lange historiske røtter i den kristne verden inkludert Norge, er den også et høyst aktuelt fenomen. Utforskningen av det historiske jødehatet skaper grunnlag for å forstå antisemittismen slik den fremtrer i vår samtid, og gir samtidig en solid kunnskapsbasis for en sammenliknende kontrastering med beslektede fremmedfiendtlige og rasistiske fenomener. Ettersom antisemittismens fremtredelsesformer stadig er i forandring, vil forskningen på feltet også inkludere rent samtidsorienterte prosjekter.

«JØDEN SOM KULTURELL KONSTRUKSJON I NORSK OFFENTLIGHET FRA 1814 TIL 1940»

I 2012 ble forskningsprosjektet «Jøden som kulturell konstruksjon i norsk offentlighet fra 1814 til 1940» (JSKK) foreløpig avsluttet.

Prosjektet er blitt gjennomført i samarbeid med historiske og kulturvitenskapelige fagmiljøer i Norge og i utlandet.

HL-senteret innledet forskningen på dette feltet som et egenfinansiert prosjekt i 2007. Utgangspunktet for etableringen av prosjektet var en innvilgning av en søknad til Norges forskningsråd (NFR) i slutten av 2007. Prosjektmidlene ble utbetalt fra august 2008, og 2009 var det første året prosjektet var i full drift. Prosjektet har hatt et høyt aktivitetsnivå, og gjennom hele prosjektperioden har deltakere holdt foredrag i både inn- og utland. Styringsgruppen har bestått av prosjektleder Christhard Hoffmann, professor emeritus Einhart Lorenz (UiO), prosjektkoordinator Øivind Kopperud og forskningsrådgiver Vibeke Moe.

Prosjektets hovedmål har vært å kartlegge hvordan bildet av jøden har blitt konstruert i den norske offentligheten i perioden 1814–1940. Prosjektets tidsavgrensning er rammet inn av Grunnlovens paragraf 2, som nektet jødene adgang til riket, og okkupasjonen av Norge. Søkelyset har for hele prosjektet ligget på tiårene før første verdenskrig og første halvdel av mellomkrigstiden. Perioden 1933–1940 er ikke systematisk behandlet, men vi planlegger å utvikle et følgesprosjekt.

MASTERGRADSSTIPENDIATER

Bevilgningen fra NFR inkluderte stipender til mastergradsstudier. Styringsgruppen besluttet å tildele stipend bare for skriving av masteroppgavene (1 år), dvs. at studentene først måtte ha gjort seg ferdig med kursdelen (1 år) av mastergradsstudiene. Stipendene ble tildelt etter faglig vurdering av søkerne etter universitetsintern utlysning i relevante fagmiljøer. Til sammen har det vært gjennomført ti mastergradsprosjekter.

DOKTORGRADSPROSJEKTER

Øivind Kopperud: Jøden som kulturell konstruksjon i Den norske kirke 1867–1920

Ragnhild Henden: Jøden som kulturell konstruksjon i norsk litteratur 1814–1940

Lars Lien: Jøden som kulturell konstruksjon i norsk presse 1917–1929

Alle stipendiater er tilknyttet et doktorgradsprogram ved universitetet der de har fått opptak. Ragnhild Henden er tilknyttet Universitetet i Tromsø, mens Øivind Kopperud og Lars Lien har fulgt doktorgradsprogrammet ved Universitetet i Oslo (UiO). Prosjektene planlegges ferdigstilt i 2014.

FORMIDLING OG PUBLIKASJONER

Prosjektet har hatt en meget aktiv formidlingsvirksomhet gjennom hele prosjektperioden. Prosjektets deltakere har fremlagt forskningsmateriale både på nasjonale og internasjonale arenaer. I tillegg til de akademiske arbeidene har prosjektet foreløpig stått for to bokpublikasjoner, nemlig artikkelsamlingene *Utenfor det etablerte* (Oslo 2011) og *Forestillinger om jøder. Aspekter ved konstruksjonen av en minoritet* (Oslo 2011). Prosjektet har også vært omtalt i en rekke medier, og prosjektets deltakere har gitt flere intervjuer om prosjektet. I 2013 ble den siste mastergradsoppgaven knyttet til prosjektet innlevert ved Institutt for arkeologi, konservering og historie (IAKH) ved UiO.

OPPFØLGINGSPROSJEKTER JSKK

«VEIEN TIL PARAGRAFEN» - UTSTILLING OM GRUNNLOVENS PARAGRAF 2

I 2013 begynte arbeidet med utstillingen «Veien til paragrafen», som HL-senteret skal vise i anledning grunnlovsjubileet. Utstillingen skal belyse de idéhistoriske strømningene som ledet fram til innføringen av paragraf 2 i Grunnloven, som i formuleringen fra 1814 slo fast: «Jesuitter og Munkeordener maae ikke taales. Jøder ere fremdeles udelukkede fra Adgang til Riget.» Utstillingen åpner mandag 5. mai 2014, samme dag som senteret arrangerer en internasjonal konferanse om temaet.

TODAGERS KONFERANSE OM GRUNNLOVENS PARAGRAF 2 I EN EUROPEISK KONTEKST

I 2011 bevilget Fritt Ord midler (150 000) til en konferanse i 2014 om Grunnlovens paragraf 2, som forbød jøder og jesuitter adgang til riket. Konferansen skal holdes 4.-5. mai 2014, søndag 4. mai på Eidsvoll under tittelen: «Adgang til Riget» og mandag 5. mai på HL-senteret under tittelen: «The Exclusion of Jews in the Norwegian Constitution: Origins – Contexts – Consequences». Konferansen organiseres av forskergruppen for jødisk historie og antisemittisme i samarbeid med Håkon Harket. Christhard Hoffmann er faglig leder konferansen.

OPPFØLGING AV BEFOLKNINGSUNDERSØKELSEN OM HOLDNINGER TIL JØDER

HL-senteret utviklet i 2013 en «Tiltaksplan mot antisemittisme» basert på anbefalingene i rapporten Antisemittisme i Norge? fra 2012. Den inneholder planer for en ny befolkningsundersøkelse som skal initieres i 2015, planer om nye, kvalitative studier samt en konferanse om registrering av hatkriminalitet motivert av antisemittisme, med sikte på å innlede arbeidet med slik registrering hos politiet. I 2013 ble det også gjennomført utdypende analyser av funn fra befolkningsundersøkelsen. Analysene ble gjort på datamaterialet knyttet til respondentenes syn på årsaken til negative holdninger til jøder og muslimer. Det ble skrevet en fagartikkel på bakgrunn av disse analysene, med utgivelse i 2014.

«JEWISH CULTURAL HERITAGE» - BILATERALT SAMARBEID MELLOM NORGE OG POLEN 2013-2016

I 2013 ble prosjektet «Jewish Cultural Heritage» satt i gang. HL-senteret har fått rollen som norsk koordinator for prosjektet, som i perioden september 2013 til april 2016 skal gjennomføres i samarbeid med fire andre norske institusjoner – Jødisk Museum i Oslo og Trondheim, Det Europeiske Wergeland-senteret og Falstadsenteret – og det nyopprettede Museum of the History of Polish Jews i Warszawa.

Det skal gjennomføres en rekke delprosjekter som omfatter både historiske og samtidsorienterte studier, en kvalitativ intervjuundersøkelse, utvikling av en dokumentarfilm samt gjennomføring av lærerkurs, skoleturer og nettbasert formidling. Prosjektene har som mål å fremme kunnskap om jødisk kultur og historie og bidra til å styrke interkulturell forståelse i de to landene.

Prosjektet er finansiert gjennom EØS-midlene (EEA Grants / Norway Grants).

DELTAKERE

Vibeke Moe (HL-senteret), Anita Christensen og Mats Tangestuen (Jødisk Museum i Oslo) og Joanna Król, Albert Stankowski og Justyna Majewska (Museum of the History of Polish Jews, Warszawa)

«EDUCATIONAL PROGRAMS FOR YOUTH BASED ON ORAL HISTORY RESOURCES»

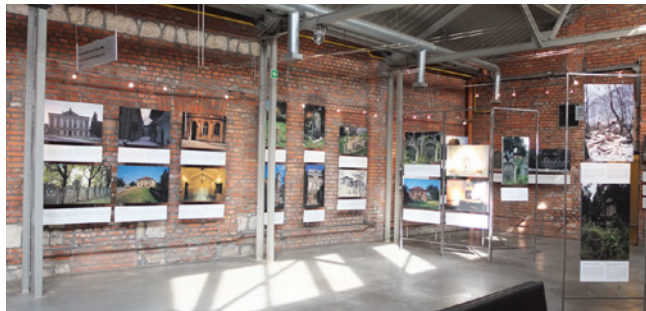
HL-senteret, Jødisk Museum i Oslo og Museum of the History of Polish Jews i Warszawa samarbeider om intervjuprosjektet «Educational programs for youth based on oral history resources». Gjennom kvalitative intervjuer med jøder og ikke-jøder i Norge og Polen skal prosjektet styrke kunnskapen om jødisk historie, kultur og erfaring i de to landene. Prosjektet skal studere minner og fortellinger fra tiden før, under og etter 2. verdenskrig. I tillegg har prosjektet en samtidsorientert del som skal belyse erfaringene til de jødiske minoritetene i Norge og Polen i dag, der erfaringer med antisemittisme vil stå sentralt. Samlet vil prosjektet dermed belyse relasjonene mellom majoritetsbefolkningen og de jødiske minoritetene, både historisk og i samtiden. Likheter og forskjeller mellom den polske og den norske konteksten vil danne en unik bakgrunn for prosjektet, og materialet som samles inn, vil utgjøre en ny og verdifull kilde til kunnskap om de jødiske minoritetenes situasjon i Polen og Norge.

Undervisning:

Ett av målene med prosjektet er utvikling av undervisningsmetoder og -opplegg basert på materialet som forskerne ved HL-senteret og museet i Warszawa samler inn. Dette arbeidet vil også skje i samarbeid med Det Europeiske Wergelandssenteret og prosjektet «Faces of Diversity».

Dokumentarfilm:

I samarbeid med Jødisk Museum i Oslo skal HL-senteret bidra til utviklingen av en dokumentarfilm. Filmen skal ta utgangspunkt i intervjuer med polske og norske jøder og ha et komparativt perspektiv på de to landene og de jødiske minoritetenes kultur, historie og samtidige erfaringer.

«THE FACES OF DIVERSITY - TEACHING AND LEARNING ABOUT JEWISH-POLISH HISTORY AS LEARNING TO LIVE TOGETHER IN A DIVERSE AND PLURALIST SOCIETY»

DELTAKERE

Claudia Lenz og Julie Skøien (Det Europeiske Wergelandsenteret), Vibeke Moe (HL-senteret), Anita Christensen og Mats Tangestuen (Jødisk Museum i Oslo), Lise Rebekka Paltiel (Jødisk Museum i Trondheim), Sanna Brattland og Jon Reitan (Falstadsenteret) og Ewa Chomicka og Anna Berkowicz (Museum of the History of Polish Jews)

HL-senteret er også involvert i gjennomføringen av en konferanserekke om interkulturell forståelse. Det Europeiske Wergelandsenteret koordinerer prosjektet, som inkluderer tre internasjonale konferanser for de fem deltakende institusjonene og inviterte forskere. Konferansene skal tematisere hvordan undervisning om historie og kulturarv kan inngå i demokratilæring og bidra til utvikling av interkulturell forståelse. Slik skal prosjektet bidra til å koble historisk forskning med samtidsorienterte studier og undervisning. Konferansene skal fungere som bindeledd og diskusjonsforum for de øvrige delprosjektene på «Jewish Cultural Heritage» og har blant annet som målsetting å utvikle undervisningsmetoder og -opplegg til videre bruk i institusjonenes virksomhet.

Den første konferansen i rekken avholdes på HL-senteret 17.–18. mars 2014 under tittelen «The Faces of Diversity – Historical learning as intercultural learning».

PUBLIKASJONER

Antisemitism in Norway? The Attitudes of the Norwegian Population Towards Jews and Other Minorities,
rapport HL-senteret, Oslo 2013

Brustad, Jan A.S.: *Mellom det tsjekkiske, det tyske og det jødiske. Fremstillingen av jødene i tsjekkisk presse, januar 1937–15. mars 1939,* masteroppgave i historie 2013, IAKH, UiO

DELTAKELSE PÅ SEMINARER OG KONFERANSER 2013

3. januar: Det teologiske menighetsfakultet: «Antisemittisme i Norge, før og i dag», foredrag på konferanse for lærere (V. Moe)

5. februar: Seminar på Voksenåsen: «Antisemitism – Past and present» (Ø. Kopperud)

19. februar: Litteraturhuset i Oslo: «En jødisk venninne de drepte» – innlegg og panelsamtale om Ruth Maier og antisemittisme (V. Moe)

17. april: Pensjonistakademiet i Sarpsborg: «Antisemittisme i dagens Norge» (Ø. Kopperud)

10. mai: Universitetet i Greifswald, Tyskland: «Being Jewish in Norway – identities and experiences», foredrag på konferanse om minoriteter i Norden (V. Moe)

24. september: Med Israel for fred (MIFF): «Antisemittisme på norsk – trender i tiden» (Ø. Kopperud)

6. november: Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter: «Fakta og forestillinger om jøder», foredrag på lærerkurs (V. Moe)

9. november: Kulturhuset, Youngstorget, panelsamtale sammen med Bjørn Gabrielsen, Marthe Michelet og Torbjørn Rød Isaksen (Ø. Kopperud)

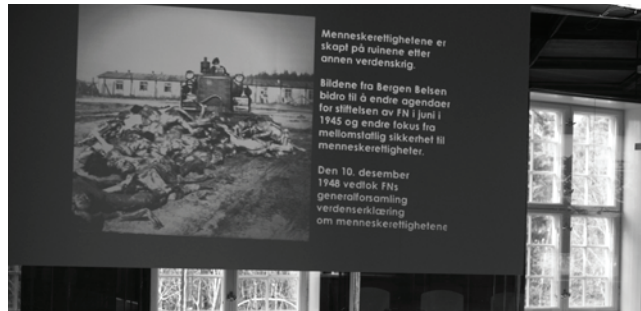
8.–9. november: Berlin: Jüdisches Museum november, konferanse «Antisemitism in Europe Today: The Phenomena, the Conflicts», chair, panel 1: Traditional Forms of Antisemitism in Europe (Chr. Hoffmann)

10. desember: Høgskolen i Oslo og Akershus: «Kurs i Jødernes historie og den norske Holocaust», 3 timer (Ø. Kopperud)

PRESSE

Det er gitt diverse ekspertuttalelser i mediene, for eksempel NRK P2 (program Ekko og Verdibørsen), TV 2 Nyhetene, NRK2/Alltid nyheter og Dagsnytt 18. HL-senterets forskning på jødisk historie har også bidratt til oppslag i Vårt Land og avisen Dagen og andre informasjonskanaler.

SAMMENLIKNENDE STUDIER AV FOLKEMORD

HOVEDMÅL

Å utvikle sammenliknende studier av folkemord i Norge og generelt

DELMÅL

- Publisere sammenliknende studier av folkemord i felten
- Drive foredragsvirksomhet i felten
- Utvikle og koordinere forskningsprosjekter i felten
- Organisere internasjonale konferanser på HL-senteret og i utlandet
- Utvide internasjonalt samarbeid
- Fortsette med rutinemessige arbeid

TILTAK

PUBLIKASJONER

BØKER

Racial Science in Hitler's Europe, 1939–1945

(sammen med Rory Yeomans), antologi (Lincoln, NB: Nebraska University Press, 2013), 395 sider.

The Nazi Genocide of the Roma: Reevaluation and Commemoration,

antologi (New York: Berghahn Books, 2013), 272 sider.

KAPITLER I ANTOLOGIER

"Victim of History. Perceptions of the Holocaust in Estonia", i Bringing the Dark Past to Light: The Reception of the Holocaust

in Postcommunist Europe, antologi redigert av John-Paul Himka og Joanna B. Michlic (Lincoln, NB: University of Nebraska Press, 2013), 195–222.

"Building Hitler's "New Europe: Ethnography and Racial Research in Nazi-Occupied Estonia", i Racial Science in Hitler's New Europe, 1938–1945, redigert av Anton Weiss-Wendt og Rory Yeomans (Lincoln, NB: University of Nebraska Press, 2013), 287–319.

ARRANGERTE KONFERANSER

"The Nazi Genocide of the Roma: Reassessment and Commemoration" (sammen med Maria Rosvoll)

FORSKNING

- Forskning i The National Archives and Records Administration, College Park, Maryland, USA
- Forskning i The US Holocaust Memorial Museum, Washington, DC, USA
- Forskning i The Library of Congress, Washington, DC
- Forskning i The New York Public Library, The Center for Jewish History og The Tamiment Library & Archives ved New York University
- Arbeid med boka *The Soviet Union and the Genocide Convention: Exercise in Cold War Politics*

DEMOKRATIETS INSTITUSJONER I MØTE MED EN NAZISTISK OKKUPASJONSMAKT

HOVEDMÅL

Prosjektet skal utvinna og formidla ny kunnskap om korleis dei demokratiske samfunnsinstitusjonane skuleverket, statsadministrasjonen og politiet handterte forsøka på nazifisering under okkupasjonen. Dette vil mellom anna utvida forståinga av holocaust i Noreg gjennom å kartlegga korleis arrestasjonen av jødar i Noreg passar inn i et større bilete av kollaborasjon og motstand som respons på okkupasjonsmakta. Vidare vil prosjektet søka å synleggjera om liberal-demokratiske haldningar og etablerte organisasjonsstrukturar fungerte som eit bolverk mot nazifisering av institusjonane, for gjennom dette å synleggjera kva tyding desse kan ha i ein krisesituasjon. Prosjektet skal òg offensivt bidra til å stimulera offentlegheita si openberre interesse for den andre verdskrigen i Noreg og bidra til ei revitalisering av norsk okkupasjonsforskning. Til sist skal prosjektet sprengja den nasjonale ramma og gjennom samarbeid med primært nederlandske og tyske forskarar setta situasjonen i Norge inn i ein internasjonal kontekst.

DELMÅL

- Det skal rekrutterast nye deltakarar til prosjektet, både for å fylla ut ei ledig stilling og for å utvida det med nye undertema.
- Prosjektet skal vera medarrangør for konferansar, eksternt og på HL-senteret, dessutan utarbeida planer for nye konferansar.
- Det skal vera jamn progresjon i forskinga, som no er i ein startfase.
- Etter kvart som ein kjem til nye funn, skal desse formidlast gjennom artiklar, foredrag og andre passende kanalar.
- Prosjektet skal vera ein kunnskapsressurs internt for HL-senterets andre avdelingar og eksternt for media, andre kunnskapsinstitusjonar og den breiare offentlegheita.

TILTAK

PERSONELL

- Tilsetting av Nicola Karcher som forskar – oktober
- Tilsetting av Ane Støen som vitenskapleg assistent – september
- Engasjering av Jo Refseth som masterstipendiat – mars

REFERANSEGRUPPE

- Referansegruppemøte med internasjonal deltaking – april
- Engasjering av Niels Bo Poulsen som ny referansegruppedlem

OFFENTLEGHEITA

- Ane Støen, Øystein Hetland og Terje Emberland heldt foredrag om politiet for politistudentar på HL-senteret.
- Terje Emberland, Øystein Hetland og Kjetil Simonsen heldt foredrag i HL-senterets undervisningsrekke for historiestudentar ved UiO.
- Odd-Bjørn Fure har blitt intervjuet fire gonger om ulike aspekt ved nazistisk ideologi og politisk praksis.
- Terje Emberland har hatt ei heil rekke intervju om konglomeratet SS/politi

FORSKING

- Framlegging av tekstar for referansegruppa i april:
  - *Manuskript om SS-politimodellen og disposisjon – Øystein Hetland*
  - *Tekst om Stutthof – Terje Emberland*
  - *Kort tekst om differensiering av kollaborasjonsomgrepet og utførleg disposisjon over vidare arbeid med sivil motstand – Odd-Bjørn Fure*
- Arkiv- og litteraturarbeid, arbeid med omgrep og kategoriar, tekstskriving
  - *Arbeid med å utvikla eit presist og generelt omgrep om sivil motstand i Vest-Europa 1940–1945, plassering av den norske haldningskampen i eit slikt system. Utforming av manuskript til referansegruppemøtet i januar 2014 – Odd-Bjørn Fure*
  - *Vidare arkivarbeid med kartlegging av aktuelle politikammer og politiet sin overordna struktur, dessutan endringar – Øystein Hetland*
  - *Arkivarbeid for skriving av tekst om det norske førkrigspolitiet til referansegruppemøtet i januar 2014 – Øystein Hetland*
  - *Arkivundersøkingar om politisamarbeidet mellom norsk og tysk politi før krigen, Den internasjonale politikommisjonen (IKPK) og norske politifolk sine opphald i Stutthof. Arkivsøk i Riksarkivet, Oslo, Riksarkivet, Stockholm, og Bundesarchiv, Berlin. Identifisering og innsamling av materiale frå ulike privatarkiv – Terje Emberland*
  - *Gjennomgåing av til no 50 landssviksaker. Personale til og med kontorsjefsnivå i Politidepartementet og direktørar/avdelingssjefar i Forsyningsdepartementet/Næringsdepartementet og i tillegg nokre saker frå Justisdepartementet. Dernest gjennomgåing av nokre einingar i departementsarkiva. I permisjon mellom 1.1. og 4.6. – Kjetil Simonsen*

FAGADMINISTRATIVT ARBEID

- Administrasjon av prosjektet, Øystein Hetland og Odd-Bjørn Fure

HIMMLERS NORGE – FIENDEBILDER

I 2013 var det stor oppmerksomhet både fra fagmiljøer i inn- og utland og fra mediene omkring boken *Himmlers Norge*, skrevet av seniorforskerne Terje Emberland og Matthew Kotts. Boken er et resultat av HL-senterets forskningsprosjekt omkring nordmenn i Waffen-SS. Terje Emberland har i denne forbindelse holdt en rekke forelesninger – blant annet på UiO, NTNU, og universitetene i Berlin, Köln, Münster og Frankfurt. Han har også holdt offentlige foredrag og bokpresentasjoner og bidratt med artikler og intervjuer i aviser og i radio og fjernsyn. Han har dessuten vært med på å utvikle fjernsynsdokumentaren «I Himmlers tjeneste», som ble sendt på NRK1.

Terje Emberland er tilknyttet det internasjonale forskernettverket for studier av totalitarisme og demokrati (NEST) og har i 2013 bidratt her med seminar- og konferanseinnlegg og fagartikler.

HL-senteret har bidratt til å utvikle utstillingen «Folkemusikk og nasjonalisme» på Valdresmusea og har inngått samarbeid med Kulturhistorisk museum, Oslo, om utvikling av utstillingen «Minus fem – Okkupasjonen av fortiden» om nazistisk bruk av norsk historie. En del av denne vil bli en separat utstilling på HL-senteret i 2014.

- Forelesninger i HL-senterets forelesningsrekke «Norge et lite land i verdenskrigen», IAKH, Universitetet i Oslo.
- Forelesninger om HL-senterets forskningsprosjekt om Norge og SS: Humbolt-universitetet i Berlin, universitetet i Köln, universitetet i Frankfurt, universitetet i Münster, Politihøgskolen i Oslo, Politihøgskolen i Kongsvinger, Høgskolen i Lillehammer, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet i Trondheim.
- Veiledning av fem mastergradsstudenter.
- Arbeid i tilknytning til HL-senterets planlagte felles forskningsprosjekt om «Fiendebildenes anatomi og dynamikk».
- Bidrag på Nord-Europa-instituttets (Humbolt-universitetet) forskningsseminar i Warnemünde om moderne høyreekstremisme.
- Samarbeid med Valdresmusea om utstillingen «Folkemusikk og nasjonalisme».
- Samarbeid med Kulturhistorisk museums utstilling «Minus fem - Okkupasjonen av fortiden».
- Samarbeid med NRK TV om dokumentaren «I Himmlers tjeneste».
- Bidrag i dagspresse, radio og TV om okkupasjonshistorie, antisemittisme og moderne høyreekstremisme.
- Arbeid med HL-senterets publikasjoner.
- Veiledning og forskning tilknyttet HL-senterets forskningsprosjekt «Demokratiets institusjoner i møte med en nazistisk okkupasjonsmakt: Norge i et komparativt perspektiv» (se egen del).

KONSPIRASJONSTENKNING OG FIENDEBILDEKONSTRUKSJON

**I HL-senteret nye strategiplan inngår et nytt, tverrfaglig forskningsprosjekt
«Fiendebilde: Tverrfaglig utvikling av metodisk og analytisk begrep».**

Arbeidet med «Fiendebilder» ble påbegynt høsten 2013 med et internt seminar på Voksenåsen. Professor Asbjørn Dyrendal ved Institutt for filosofi og religionsvitenskap, NTNU, presenterte på seminaret kjennetegnene ved konspirasjonstenkning, krydret med eksempler fra Dyrendals forskning på alt fra satanisthysteri og ryktepanikker blant dagens kristenfundamentalister via antifrimurerpropaganda og antikatolsk propaganda i tidlig amerikansk historie til dagens nyåndelige ufo- og dommedagsbevegelser og 9.11.-sammensvergelsesmyter.

På seminaret drøftet man hvordan HL-senteret skal videreutvikle dette forskningsprosjektet.

Prosjektet «Fiendebilder» ledes av seniorforsker Terje Emberland, og man tar sikte på å utvikle felles teoretiske perspektiver, metoder og analytiske verktøy for å identifisere hvordan fiendebilder bygges opp, endres eller består. Dette skal munne ut i en søknad til FRIPRO, Norges Forskningsråd, i juni 2014.

MINORITETER

PROSJEKTER

«Reassembling Democracy: Ritual as Cultural Resource»:

Oppstart av delprosjektet «Performance Violence and public ritual response», som har sitt utgangspunkt i rituelle responser på 22. juli, og som inngår i SAMKUL-prosjektet Reassembling Democracy: Ritual as Cultural resource, REDO, med institusjonell tilknytning ved Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo. Bidraget skal bestå av to fagartikler, og materialinnsamlingen til den ene av disse er fullført.

«Religion i norsk offentlighet».

Dette er en avsluttet studie av minoritetsreligioner i norsk presse, med bokpublisering våren 2013. I løpet av 2013 har materiale fra dette prosjektet ligget til grunn for utviklingen av en ny artikkel som er sendt til review: «Jews in the News – Representations of the Jewish Minority in the Norwegian contemporary Press».

«Å være jøde i dagens Norge».

Studien ble avsluttet desember 2012 med en presentasjon på Litteraturhuset, men selve rapporten ble ferdigstilt vår 2013. Det vurderes nå om den skal utgis som rapport eller bok i 2014. Tittelen er: Det som er jødisk. Identitet og historiebevissthet blant norske jøder.

«New Religious Anxieties: A study of prejudice in contemporary Western societies».

Høsten 2013 ble det utarbeidet en søknad om midler til et tverrfaglig forskningsprosjekt finansiert av NFR (SAMKUL-programmet). Prosjektet bygger på samarbeid mellom forskere fra HL-senteret, Universitetet i Oslo, Universitetet i Trondheim, Middlebury College, USA, University of Birmingham, UK, The University of California, Berkeley, USA, og Zentrum für Antisemitismusforschung, Technische Universität Berlin. Svar på eventuell finansiering vil foreligge i april/mai 2014.

«Årsaker til negative holdninger til jøder og muslimer».

Basert på et overskuddsmateriale fra HL-senterets kvantitative undersøkelse om holdninger til jøder og andre minoriteter i befolkningen (2012) har Claudia Lenz, Irene Levin, Vibeke Moe og Alexa Døving samarbeidet om en utvidet og ny analyse av datasettet. Artikkelen ble påbegynt i 2013 og ferdigstilles i 2014.

PUBLIKASJONER

- Døving, C.A (2013): "Position and Self-understanding of Sunni Muslim Imams in Norway", i Journal of Muslims in Europe, Brill (Forthcoming, May 2014)
- Døving, C.A. (2013): Det som er jødisk. Identitet og historiebevissthet blant norske jøder, rapport HL-senteret (Forthcoming, Spring 2014)
- Døving, C.A. (2013): "Små barn av regnbuen", i Den offentlige sorgen, Agedal, O., Botvar, P.K., Høeg, I.M. (red.) Oslo: Universitetsforlaget
- Døving, C.A. og Kraft, S.E. (2013): Religion i pressen, Oslo: Universitetsforlaget

Sendt til fagfelleevaluering i Journal of Jewish Studies: Døving, C.A. "Jews in the News – Representations of the Jewish Minority in the Norwegian contemporary Press"

FOREDRAG/UNDERVISNING

- 04.01. «Hva er islamofobi», lærerkurs ved Menighetsfakultetet
- 10.01. «Religionspluralisme og gravlunder», ved Universitetet i Ås
- 16.01. «Om islamofobi og antisemittisme», masterstudier, internasjonale studier ved HiOA
- 24.01. «Ritualer i et migrasjonsperspektiv», for FKF, HiOA
- 280.2. «Rett til kultur? Multikulturalismens fall», foredrag for ansatte ved HiOA
- 20.04. «Islam i Europa», lærerutdanning ved Menighetsfakultetet
- 27.05. «Minoriteter i pressen», for Kulturdepartementet
- 09.06. «Fremstillinger av jøder og muslimer i norsk presse», søndagsforedrag ved HL-senteret
- 14.08. «Antisemittisme og islamofobi i dag?», foredrag for studenter ved TF, UiO
- 22.08. "Islam i Europa", Menighetsfakultetet
- 27.08. "Islam i Norge", Menighetsfakultetet
- 05.09. "Ulike retninger i islam", lærerutdanning, Menighetsfakultet
- 09.10. "Makt som begrep og perspektiv i religionsforskningen", ph.d.-kurs, ved MF
- 10.10. "Politisk islam", bachelor ved Menighetsfakultetet
- 17.10. "Hva er fordommer", fagdag ved Ski videregående skole
- 31.10. "Religion i pressen", for UiOs fagdager
- 05–06.11. Ved HL-senteret: lærekurs om minoriteter i Norge
- 13.11. "ABC om islam", Bjørnsonfestivalen i Molde
- 16.11. «Hva er fordommer?», for Norsk Folkehjelp, Bodø
- 28.11. «Fiendebilder», masterkurs, internasjonale studier ved HiOA
- 28.11. «Representasjon av jødedom og islam i norsk presse», i Moss
- 02.12. «De tomme pultene», innledningsforedrag for Røde Kors og Bymisjonen, Oslo

INTERNASJONALE FAGSEMINARER

- 8.–11. april 2013: Startup for REDO Pietermaritzburg, South Africa
- 9.–12. desember 2013: The social effect of rituals, Granavolden Norway

ROMARBEID VED HL-SENTERET

Året 2013 videreutviklet HL-senteret sin satsing på å bygge opp kunnskap om den nasjonale minoriteten rom. Arbeidet har bestått i å utvikle prosjekter, internasjonalt samarbeid, kunnskapsformidling internt og eksternt, samt å videreutvikle tilliten HL-senteret har opparbeidet seg blant den nasjonale minoriteten.

PROSJEKTER:

- *Kunnskapsnettverk for vilkårene for rom i Norge*

HL-senteret ønsker å etablere et eget kunnskapsnettverk for vilkårene for rom. Hensikten er å koordinere og spre kunnskap, og dermed legge grunnlaget for videre forskning om rom, en minoritet som er og har vært utsatt for omfattende stigmatisering i Europa. Same- og minoritetspolitisk avdeling i det tidligere Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD) støttet i 2013 et forprosjekt om behovet for kunnskap om den nasjonale minoriteten rom med tanke på opprettelse av et slikt nettverk. Utredningen resulterte i en rapport på 40 sider som redegjorde for pressens fremstilling av minoriteten, tiltak for å fange opp diskriminering og hvordan rom selv inkluderes i arbeidet med å fange opp diskriminering.

- *Norske roms skjebne under 2. verdenskrig*

Sommeren 2013 lyste Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet ut et anbud om en utredning / et mindre forskningsprosjekt om rom. HL-senteret la inn et anbud og ble tildelt dette oppdraget i desember, under et besøk av statsråd Jan Tore Sanner. Utredningen skal gjøre rede for hva som skjedde med norske rom før, under og etter 2. verdenskrig. Den skal inkludere en oversikt over hvor norske rom ble drept, og hvem disse var. Utredningen vil dessuten gi en oversikt over politikken overfor rom i disse tiårene. HL-senteret skal hente informasjon fra kilder i norske og utenlandske arkiver. Gjennom forskningsprosjektet vil det også bli gjort intervjuer med norske rom som er etterkommere av de som overlevde holocaust. Utredningen er et ettårig forskningsprosjekt. Oppdraget ferdigstilles i 2014.

- *Oversettelse og utgivelse: Human Rights of Roma and Travellers in Europe, Europarådet 2012.*

Med støtte fra Same- og minoritetspolitisk avdeling i det tidligere Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (FAD) innledet HL-senteret arbeidet med å få oversatt Europarådets rapport Human Rights of Roma and Travellers in Europe. Denne skal publiseres våren 2014.

KONFERANSER:

THE NAZI GENOCIDE OF THE ROMA. REEVALUATION AND COMMEMORATION

I september 2013 arrangerte HL-senteret en internasjonal konferanse med tittelen «The Nazi Genocide of the Roma. Reevaluation and Commemoration». Konferansen tok for seg både hvordan og hvorfor folkemordet på rom under 2. verdenskrig kunne skje, samt romgruppenes kamp for anerkjennelse av folkemordet etter krigen. Foredragsholdere på konferansen var Shannon L. Fogg (Missouri University of Science and Technology, USA), Alexander Korb (University of Leicester, UK), Martin Holler (Humboldt-Universität zu Berlin, Tyskland), Johanne Bergkvist og Kai Samuel Vigardt (Oslo byarkiv, Oslo), Natalina Jansen (Le Norveganongi Romengi historia, Norge), Julia von dem Knesebeck (K5 Publishing, Tyskland), Nadine Blumer (U.S. Holocaust Memorial Museum, USA) og Sławomir Kapralski (Polish Academy of Sciences). Konferansen ble støttet økonomisk av Norsk kulturråd.

Om lag 50 personer deltok på konferansen.

NORDISK KONFERANSE OM ROM/ROMANI

Voksenåsen kultur- og konferansehotell arrangerte våren 2013 en konferanse som samlet både rom og romani fra de ulike nordiske landene for å sette søkelyset både på historie, kultur og diskriminering. Et viktig tema var veien videre for landene, og statsråder både fra Norge og Sverige deltok på konferansen. Foredragsholdere på konferansen var: Ingrid Hjelt af Trolle (Sveriges ambassadør),

Anne Minken (dr.philos.), Väinö Lindberg (Romska delegationen, Finland), Natasha Bielenberg og Natalina Jansen med innledning av Maria Rosvoll (HL-senteret), Raya Bielenberg, Hans Calderas, Jan Karlsen, Sarita Friman-Korpela (Romska delegationen, Finland), Soraya Post (International Roma Women Network), Richard Magito Bruk (Kulturgruppen för resandefolket), Inger Sigfridsson og Sima Millon (Romtiltaket i Oslo kommune), Erik Ullenhag (integrationsminister, Sverige), Rigmor Aasrud (statsråd, Norge), Maria Guzenina-Richardson (socialminister, Finland). Konferansen ble avholdt på Voksenåsen 25.-26. april 2013.

HL-senteret var rådgiver for Voksenåsen før konferansen, der i overkant av 100 personer deltok.

I tillegg deltok HL-senteret på internasjonale konferanser og utstillinger vedrørende rom både for å knytte internasjonale kontakter og for å bygge opp kunnskapen om minoriteten. Konferansen «Anti-ziganism – what's in a word?» ved Uppsala universitet og utstillingen «Bohèmes» i Grand Palais i Paris var spesielt viktige for HL-senteret.

PUBLIKASJONER:

Anton Weiss-Wendt, *The Nazi Genocide of the Roma: Reevaluation and Commemoration, edited collection of essays* (New York: Berghahn Books). Publisert i «War & Genocide»-serien.

Maria Rosvoll. 2013. Antisiganisme. Materialisten, nr. 1-2, s. 7-39.

«*Naboen ingen vil ha*» – brosjyre utformet av undervisningsavdelingen ved HL-senteret med støtte av andre kunnskapspersoner på senteret.

Guri Hjeltnes: «*En skammens sommer*». Kronikk, Stavanger Aftenblad, 10.06.2013.

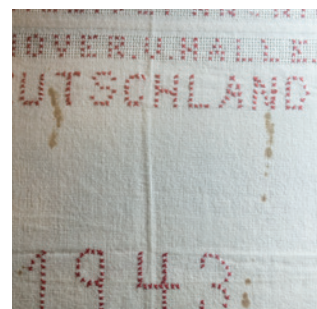
FOREDRAG:

- «*HL-senterets arbeid med rom og romani*», Same- og minoritetspolitisk avdeling, FAD, februar 2013. (Maria Rosvoll)
- «*Diskriminering av norske og tilreisende rom*», Likestillings- og diskrimineringsombudet, mars 2013. (Maria Rosvoll)
- «*Romfolk i Europa og Norge*» på seminaret Nestekjærlighet for romfolk?. Temakveld i Sofienberg menighetshus, mars 2013. (Maria Rosvoll)
- «*Veien til annerkjennelse for norske roms Holocaust*», Nordisk ministerkonferanse, Voksenåsen april 2013. (Maria Rosvoll, Natasha Bielenberg og Natalina Jansen)
- «*Antiziganism, stereotypes and prejudice of the Roma*», avslutningsforedrag ved den 41. konferansen for European Group for the Study of Deviance and Social Control, september 2013. (Maria Rosvoll)
- Skreddersydd foredrag om rom – om minoriteten generelt, diskrimineringshistorien og fremstillingen av rom i norske medier i dag. For Berg videregående skole. November 2013. (50-60 elever) (Jan Brustad og Lars Lien)
- «*Antiziganisme – stereotypes, prejudice and discrimination of the Roma*», Psykologisk institutt, UiO (2-timers forelesning høsten 2011, 2012 og 2013) (Maria Rosvoll)

PRESSE:

HL-senteret har bidratt i dagspresse, radio og TV om roms historie og antisiganisme.

DOKUMENTASJON OG SAMLINGER

Dokumentasjonsavdelingen er først og fremst en kunnskapsbank for forskning og undervisning, og har hovedansvaret for drift av biblioteket, arkivdepotet og gjenstandssamlingen ved HL-senteret. Avdelingen gir dessuten kvalitetssikret informasjon og dokumentasjon til offentligheten. Vi leverer data, billedmateriale og faktaopplysninger og bidrar med vår kompetanse i de fleste interne og mange eksterne prosjekter.

I 2013 var avdelingen bemannet av avdelingsleder Ewa Mork (100 % stilling) og dokumentasjonsmedarbeider/historiker Jan Alexander Svoboda Brustad (50 % t.o.m. 31.11.1013 og deretter i 100 % stilling).

PUBLIKUMSSERVICE OG REFERANSETJENESTER

BESØK OG INFORMASJON

Biblioteket fører ikke statistikk over besøk. For senterets ansatte er det lagt opp til selvbetjening. Eksterne brukere har adgang i åpningstiden. Brukeropplæring gis ved behov.

REFERANSETJENESTER

Denne svært ressurskrevende oppgaven har høyeste prioritet. Spørsmålene varierer fra enkle faktaopplysninger til omfattende og kompliserte problemstillinger. Svar på de mange daglige henvendelsene utgjør en stor del av avdelingens arbeidsoppgaver.

UTLÅN

I 2013 har vi hatt om lag 500 utlån fra egen samling. Utlån til skoleelever som arbeider i biblioteket, og utlån av referanseverk på stedet registreres ikke.

BIBLIOTEKET

Samlingen står i åpne hyller bortsett fra to mindre samlinger som er tilgjengelig i andre lokaler på senteret. Samlingen er døgnåpen for alle senterets ansatte og tilgjengelig for eksterne brukere i senterets åpningstid på hverdager.

På slutten av året ble lokalene utstyrt med to etterlengtede, nye bokhyller.

Det nye biblioteksystemet Oria skal tas i bruk samtidig som ved andre forskningsbiblioteker i 2014. Vi har arbeidet intenst med å sette oss inn i systemet og tilpasse det til brukernes behov.

BOK- OG TIDSSKRIFTSAMLINGEN

Samlingens hovedtemaer er i samsvar med institusjonens forskningsprofil. Samlingsutviklingen er nedprioritert til fordel for stabens deltakelse i andre prosjekter på HL-senteret, samt arkiv- og gjenstandsarbeid.

Vi har mottatt flere gaver fra Zentrum für Antisemitismusforschung, i hovedsak tysk ideologisk propaganda fra 1930-årene, som nå utgjør kjernen i en spesialsamling.

Samlingen knyttet til det avsluttede Waffen-SS-prosjektet er bestemt oppløst og innlemmet i den åpne samlingen.

Den registrerte bokbestanden ved utgangen av året teller 4650 titler. Tilveksten i 2013 var på 175 boktitler, samme som i 2012.

MÅNEDENS GJENSTAND

Dette populære prosjektet ble avsluttet som planlagt i desember 2013. Vi har månedlig presentert gjenstander fra vår samling ledsaget av en lengre historisk orientert tekst knyttet til gjenstanden. Dessverre manglet avdelingen ressurser til videre behandling av gjenstander og fortsettelse av prosjektet. Avdelingen vil gjerne ta opp igjen dette arbeidet så snart det er praktisk gjennomførbart.

ARKIVER

HL-senteret har etablert seg som en viktig arkivinstitusjon og får mange henvendelser om private arkiver. Vi har i 2013 mottatt seks private arkiver. To av disse er i samråd med givene oversendt til mer relevante depoter. Etter planen skal de fire resterende arkivene ordnes i 2014.

UTSTILLINGER

Dokumentasjonsavdelingen har fra 2013 av vært involvert i tre arbeidsgrupper som arbeider med utstillingsprosjekter som planlegges åpnet i 2014: Donau-klokken, Det femte rommet og Veien til paragrafen.

KOMPETANSEUTVIKLING OG SAMARBEID

Ewa Mork deltok i Bibsys-møte i Trondheim (mars) og på årsmøte i HUMORD-samarbeid (desember). Hun har også, sammen med forsker Øystein Hetland, planlagt og ledet HL-senterets studiereise til Berlin i juni.

I april deltok Jan Brustad i et faglig seminar knyttet til 70-årsmarkeringen av gettoopstanden i Warszawa.

EHRI

Siden 2010 har HL-senteret ved dokumentasjonsavdelingen deltatt i det EU-støttete internasjonale prosjektet «European Holocaust Research Infrastructure». HL-senteret deltar i en arbeidsgruppe hvis oppgave er å utforme et indekseringsverktøy for deltakende arkiver. I løpet av 2013 har denne arbeidsgruppen levert sluttrapport, mens prosjektet fortsetter. Ewa Mork deltok på to samlinger i Amsterdam (i januar og april).

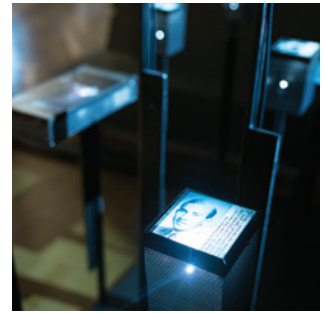
POST@HLSENTERET.NO

Fra desember 2013 har avdelingen hatt ansvaret for administrasjonen av henvendelser til post@hl-senteret.no.

ANDRE PROSJEKTER

Ewa Mork deltok som en av foredragsholderne i Riksteatrets turné (om våren) og på udervisnings-avdelingens lærerkurs (oktober).

FORMIDLING

UTSTILLINGEN

Våren 2013 installerte HL-senteret QR-brikker med lenker til engelske tekster på 25 punkter i utstillingen. Med støtte fra Stiftelsen UNI la vi også om til LED-lys i utstillingsmontrene, for å bedre vernet av de utstilte gjenstandene.

Konservering av utstilling pågår løpende.

UNDERVISNING VED UNIVERSITETET I OSLO

Som del av en ny avtale mellom Universitetet i Oslo og HL-senteret skal senteret i fem år fremover tilby undervisning og veiledning ved Institutt for arkeologi, konservering og historie, UiO. Høsten 2013 begynte HL-senteret med undervisningsemnet «Et lite land i verdenskrigen: Norge 1939–45» for bachelor- og masterstudenter i historie. Gjennom tolv totimersseminarer ble studentene gitt en innføring i hovedtrekkene ved norsk okkupasjonshistorie, med særlig vekt på Holocaust. Undervisningen omfattet en omvisning i HL-senterets utstilling.

FORELESNINGER

DATO	AKTIVITET	FORELESER
21. august	<i>Introduksjon til temaet: Norge okkupert</i>	Guri Hjeltnes
28. august	<i>Fascismen i Norge 1919–1940 I</i>	Terje Emberland
4. september	<i>Fascismen i Norge 1919–1940 II</i>	Terje Emberland
11. september	<i>Hovedtrekk ved norsk okkupasjonshistorie</i>	Ole Kristian Grimnes
18. september	<i>Eksilregjering og utefront. Utdeling av kvalifiseringsoppgave</i>	Guri Hjeltnes Iselin Theien
25. september	<i>SS og det tyske okkupasjonsregimet</i>	Terje Emberland
9. oktober	<i>Hjemmefront, holdningskamp og hverdagsliv</i>	Guri Hjeltnes, Olav Njølstad
16. oktober	<i>Nasjonal Samling under okkupasjonen</i>	Hans Fredrik Dahl
23. oktober	<i>Norsk politi og statsbyråkrati og deres rolle i det norske Holocaust</i>	Øystein Hetland Kjetil Simonsen
30. oktober	<i>Det norske Holocaust: Seminar og omvisning i HL-senterets utstilling i Villa Grande</i>	Øystein Hetland Iselin Theien
6. november	<i>«Det angår også deg». Hva skjedde etter krigen? Vitnesbyrd og oppgjør</i>	Iselin Theien
13. november	<i>Oppsummering. Hvordan skrive oppgave om 2. verdenskrig?</i>	Guri Hjeltnes

UNDERVISNINGSAVDELINGEN

I 2013 har undervisningsavdelingen både videreført oppgaver og prosjekter fra tidligere år og arbeidet med nye satsingsområder. Mottak av skolebesøk og studentgrupper, kurs for lærere og videreutvikling av pedagogiske opplegg og undervisningsmateriell har vært viktige oppgaver. Våren 2013 ledet avdelingen HL-senterets samarbeid med Riksteatret om foredrag i tilknytning til en av teatrets produksjoner. Avdelingen har videre deltatt i senterets utredning av kunnskapsbehov og antidiskrimineringsarbeid knyttet til minoriteten rom samt utarbeidelsen av informasjonsbrosjyren «Naboen ingen vil ha». Prosjektet Dembra (Demokratisk beredskap mot rasisme og diskriminering), som avdelingen leder på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet, lanserte høsten 2013 et kursopplegg for ungdomskoler. Undervisningsavdelingen har også videreført sin rolle som sekretariat for Benjaminprisen på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet.

MOTTAK AV ELEVER OG ANDRE UNDERVISNINGRELATERTE BESØK

Undervisningstilbudet er i hovedsak beholdt fra tidligere år. Heldagsopplegg til videre-gående skoler har imidlertid blitt rettet inn mot et fagdagtilbud der innholdet utarbeides i dialog med klassenes faglærere.

De ulike tilbudene til skoleklasser var følgende:

- Heldagsbesøk (4,5 t) for 10. trinn og vg1: Et tredelt opplegg bestående av innledende foredrag, selvvalgt gruppearbeid der utstillingen fungerer som kildemateriale, samt presentasjon av gruppearbeidene i plenum.
- Fagdag (3–5 t) for vg2 og vg3: Opplegget kombinerer forelesning, arbeid med primærkilder, arbeid i utstillingen, arbeid med minnekultur samt presentasjon av deler av arbeidet. Tilbudet er fleksibelt og tilpasses ulike ønsker.
- Halvdagsbesøk (2,5 t) for 9. trinn, 10. trinn og vgs.: Et tredelt opplegg bestående av innledende forelesning, nivåtilpasset gruppearbeid der elevene skal analysere hele eller deler av utstillingen, samt presentasjon av gruppearbeidene i plenum.
- Holocaustundervisning (2–4 t) for lærerstudenter og andre studieretninger: Forelesning kombinert med gruppearbeid med vekt på blant annet historiedidaktikk og metodikk. Tilbudet er fleksibelt og tilpasses ulike ønsker.

- Omvisning med samtale (1,5 t): Klassisk omvisning med guide og grupper på maks. 15 personer per guide, etterfulgt av en historiedidaktisk fundert samtale.
- Tilpassede opplegg: Med utgangspunkt i avdelingens faste undervisningstilbud skreddersyr vi besøksopplegg for grupper i alle størrelser og for klasser/skoler tilpasset deres tidsbegrensinger og reisebudsjett.

Enkelte skoler og utdanningsinstitusjoner har årlige arrangementer der de samarbeider med undervisningsavdelingen om innhold og opplegg. Både Politihøgskolen og Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo får hver høst et tilpasset opplegg på HL-senteret for sine førsteårsstudenter. Valler videregående skole besøker avdelingen årlig med 180 elever for fagdag for vg3-elevne. Avdelingen har også i flere år holdt foredrag på Oslo handelsgymnasium i forbindelse med skolens markering av Den internasjonale holocaustdagen.

Totalt tok avdelingen imot 5664 elever og studenter i løpet av 2013.

LÆREMIDLER/MATERIELL

Undervisningsavdelingen utviklet tre typer materiell i 2013:

- **«Forfølgelsene 1933–1945»:**
Opplegget er basert på en samling avisartikler trykket i norske aviser i tidsrommet 1933–1945 som omhandler nazistenes forfølgelse av jøder. Elevene får her både erfaring med kildearbeid og økt kunnskap om Holocaust og antisemittisme.
- **«Naboen ingen ville ha»:**
Informasjonsbrosjyre om diskriminering av minoriteten rom i et historisk og samtidig perspektiv. Brosjyren ble laget i samarbeid med Maria Rosvoll, og finansiert av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- **«Hamsun, nazismen og antisemittismen»:**
Hefte med et utvalg av Hamsuns sakprosattekster. Opplegget ble opprinnelig utarbeidet i 2010. Høsten 2013 ble heftet revidert og trykket opp på nytt i forbindelse med lærerkurset «Nazisme og Holocaust i litteraturen».

KURS FOR LÆRERE

Avdelingen arrangerte i 2013 fire lærerkurs. Alle kursene var fulltregnet.

Europas totalitære tidsalder

Kurs for lærere i videregående skole, avholdt i april. Ansatte fra både undervisnings- og forskningsavdelingen ved senteret samt eksterne foredragsholdere bidro.

Nazisme og folkemord – om utryddelsespolitikk og fiendebilder

Kurs for ungdomsskolelærere, avholdt i april. Ansatte fra både undervisnings- og forskningsavdelingen ved senteret samt eksterne foredragsholdere bidro.

Nazisme og Holocaust i litteraturen

Kurs for lærere i videregående skole, avholdt i oktober. Ansatte fra både undervisnings-, dokumentasjons- og forskningsavdelingen ved senteret samt eksterne foredragsholdere bidro.

Fakta og forestillinger om minoriteter

Kurset var åpent for lærere som underviste fra mellomtrinnet og oppover. Ansatte fra både undervisnings- og forskningsavdelingen ved senteret samt eksterne foredragsholdere bidro.

DEMBRA – DEMOKRATISK BEREDSKAP MOT RASISME OG ANTISEMITTISME

Dembra er et helhetlig tilbud til skoler om etterutdanning knyttet til rasisme, antisemittisme og udemokratiske holdninger. Prosjektet strekker seg over tre år og er et samarbeid med Det Europeiske Wergelandsenteret (EWC) og Institutt for lærerutdanning og skoleforskning ved Universitetet i Oslo (ILS). HL-senteret bidrar med prosjektledelse og fagkompetanse knyttet til antisemittisme, rasisme, antidemokratiske holdninger og didaktikk/pedagogikk.

Etter mye planlegging begynte Dembra høsten 2013 med skolene Bingsfoss, Hosletoppen, Skullerud, Uranienborg og Groruddalen. Hver skole har deltatt på tre samlinger for alle lærerne og to samlinger for Dembra-teamene (fire personer) fra hver skole. Skolene har også gjennomført en spørreundersøkelse for alle elever og lærere, og de har laget en aktivitetsplan for hvordan de skal arbeide videre med Dembra-tematikken. Tilbakemeldingen fra skolene har vært positiv, og vi har merket en viss interesse for prosjektet også fra aktører utenfor skolen.

BENJAMINPRISEN

Avdelingen har de siste tre årene vært sekretariat for Benjaminprisen. Januar 2013 koordinerte sekretariatet utdelingsseremonien for Benjaminprisen 2012 på vinner skolen Greveskogen videregående skole, der kunnskapsministeren delte ut prisen. Gjennom året har sekretariatet arbeidet med å tydeliggjøre prisens profil og å styrke informasjons- og nominasjonsarbeidet. Satsingen medførte en økning i innkomne forslag. I alt ble 24 skoler foreslått. Guri Hjeltnes har vært juryleder for Benjaminprisen 2013.

PUBLIKASJONER

- Harald Syse og Claudia Lenz: "Exploring Norwegian memory culture with competence-oriented learning method. The TeacMem seminar in Oslo", Bjerg, Helle; Körber, Andreas; Lenz, Claudia; von Wrochem, Oliver (red.) (2013): Teaching Historical Memories in an Intercultural Perspective. Concepts and Methods. Experiences and Results from the TeacMem Project. Edited on behalf of Neuengamme Concentration Camp Memorial. Berlin: Metropol (Neuengammer Kolloquien; 4)

- Harald Syse og Claudia Lenz: "Mini-exhibitions – reading and re(constructing) narratives in museums and memorials", i Bjerg, Helle; Körber, Andreas; Lenz, Claudia; von Wrochem, Oliver (red.) (2013): Teaching Historical Memories in an Intercultural Perspective. Concepts and Methods. Experiences and Results from the TeacMem Project. Edited on behalf of Neuengamme Concentration Camp Memorial. Berlin: Metropol (Neuengammer Kolloquien; 4)

- Harald Syse: "Memory cards", i Bjerg, Helle; Körber, Andreas; Lenz, Claudia; von Wrochem, Oliver (red.) (2013): Teaching Historical Memories in an Intercultural Perspective. Concepts and Methods. Experiences and Results from the TeacMem Project. Edited on behalf of Neuengamme Concentration Camp Memorial. Berlin: Metropol (Neuengammer Kolloquien; 4)

- Harald Syse: "Perpetrators and Responsibility in Holocaust Education", i Bjerg, Helle; Körber, Andreas; Lenz, Claudia; von Wrochem, Oliver (red.) (2013): Teaching Historical Memories in an Intercultural Perspective. Concepts and Methods. Experiences and Results from the TeacMem Project. Edited on behalf of Neuengamme Concentration Camp Memorial. Berlin: Metropol (Neuengammer Kolloquien; 4)

NETTVERK

Undervisningsavdelingen har gjennom 2013 videreført sitt arbeid i nasjonale og internasjonale nettverk. Hele avdelingen deltok også på senterets studietur til Berlin i juni.

- Nettverk for historiefremføring og holdningskapsende arbeid: Undervisningsavdelingen samarbeider i dette nettverket blant annet med Falstadsenteret, Arkivet i Kristiansand, Museum Vest, Hvite busser og Aktive fredsreiser. Årets samling ble arrangert av Hvite busser og ble avholdt i Kraków. Ida Kjeøy og Nina Lyng-Vagstein deltok fra HL-senteret. Avdelingen har sekretærfunksjonen for nettverket.

- International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA): Avdelingen har deltatt i IHRA i undergruppene Educational Work Group og «Holocaust and Other Genocides». Peder Nustad og Nina Lyng-Vagstein har representert avdelingen ved nettverkets konferanser.

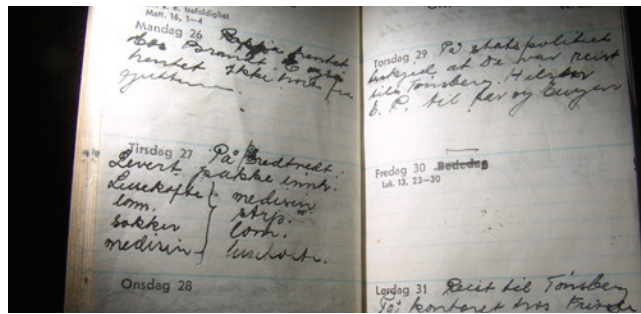
- Harald Syse har fortsatt sitt arbeid i referansegruppen for utvikling av nasjonale prøver i historie i Sverige, som foregår ved høyskolen i Malmö.

EKSTERN FORMIDLINGSVIRKSOMHET

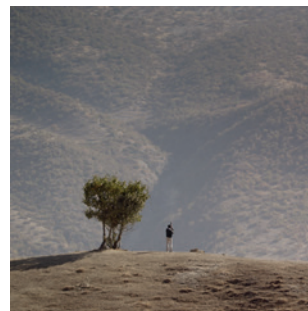
Avdelingen har i 2013 holdt flere foredrag utenfor HL-senteret. Gjennom Dembra har ansatte ved avdelingen holdt foredrag for ungdomsskoler om temaer som blant annet rasisme, gruppetenkning og minoriteten rom. Avdelingen har også på forespørsel besøkt skoler som Oslo Handelsgymnasium og Ski videregående skole med tilpassede foredrag og hatt undervisningsopplegg for Nordbotun skole i synagogen i Oslo. Flere fra undervisningsavdelingen bidro også i samarbeidet med Riksteatret og holdt foredrag på flere av spillestedene.

REKRUTTERING, INFORMASJON

Vi abonnerer på e-postlister til alle landets skoler, og bruker e-post i kontakten med skoler og lærere som har vært i kontakt med oss, for å informere om vår aktivitet. Det er laget en informasjonsbrosjyre om undervisningstilbudet og lærerkursene som er sendt ut per e-post til alle skoler i landet. Avdelingen har i 2013 generelt sett hatt jevnt stor pågang.

PROGRAM OG ARRANGEMENTER

PROGRAM VÅREN 2013

27. JANUAR 2013

kl. 15.00

Den internasjonale holocaustdagen 27. januar. Alle er velkomne til å delta i markeringen av Den internasjonale holocaustdagen søndag 27. januar kl. 15.00 på Akershuskaia.

PROGRAM

*I Minnesmerket over deporterte norske jøder
(Kongens gate, Akershuskaia)*

- Tenning av fakler ved jødiske barn
- Hovedtale: justis- og beredskapsminister Grete Faremo

Korte taler:

- Bernt H. Lund – Politiske fangers forening
- Andreas Müller – leder i Den Norske Rom-Forening
- Helge Waal – professor i psykiatri, Universitetet i Oslo
- Rita Abrahamsen – formann, Det mosaiske trossamfunn, Trondheim
- Sang ved jødiske barn

Styreleder Annelise Høegh, HL-senteret, leder minnemarkeringen

II Fanehallen, Akershus festning – fra ca. kl. 15.45

- Servering av suppe / sosialt samvær
- Innlegg v/historiker Mats Tangestuen, Jødisk Museum i Oslo
- Diktlesning v/forfatter Jan Erik Vold

Direktør Guri Hjeltnes, HL-senteret, leder arrangementet

4. FEBRUAR 2013

kl. 18.30

Møte i HL-senterets venneforening. Funn fra HL-senterets undersøkelse om antisemittisme danner grunnlag for en samtale om negative holdninger til jøder og andre minoriteter i Norge.

10. FEBRUAR 2013

kl. 14.00

Miniseminar: "Liv uten livets rett". Eutanasiprogrammet er betegnelsen på nazistenes massedrap på rundt 200 000 psykiatriske pasienter og utviklingshemmede. I heftet "Liv uten livets rett" skriver Per Johan Isdahl om bakgrunnen og konsekvensene for drapene. Han tar også opp psykiatriske pasienters kår under 2. verdenskrig i Norge. I dette miniseminalet vil vi rette søkelyset på heftet "Liv uten livets rett" og diskutere aktualiteten av temaet i dag.

---

19. FEBRUAR 2013

kl. 19.30

Samtale og fremføring: "En jødisk venninne de drepte". Deportasjonen av jødene i Norge har vært en skamplett i norsk historie. Hva skjedde egentlig med oss, og hvordan levde de etterlatte videre med savnet etter dem som ble sendt bort? I forkant av urpremieren på Riksteatrets teaterforestilling "Tvillingsjeler – Gunvor Hofmo og Ruth Maier" inviteres det til samtale på Litteraturhuset.

28. FEBRUAR 2013

kl. 19.00

Urpremiere: "Tvillingsjeler". 26. november 1942 ble 532 jødiske fanger brakt om bord i Donau. En av dem som ble sendt med skipet, var Ruth Maier. Tilbake satt hennes venninne dikteren Gunvor Hofmo.

3. MARS 2013

kl. 14.00

Konsert: Charles Ives. Velkommen til konsert på HL-senteret søndag 3. mars kl. 14.00. På programmet står Charles Ives: Concord-sonaten, sonate nr. 2.
Klaver: Geir Henning Braaten

10. MARS 2013

kl. 14.00

Foredrag v/Anne Sender: "Sløret er borte". Sommeren 2012 besøkte Anne Sender Øst-Jerusalem og Vestbredden som deltaker i et kirkelig ledsagerprogram. I dette foredraget vil hun fortelle om erfaringene fra reisen.

15. MARS 2013 – 16. MARS 2013

15.mars kl. 12.30 og 16. mars kl. 17.00

Fagkonferanse på HL-senteret om norsk minnekultur etter 2. verdenskrig. HL-senteret arrangerer fagkonferanse om norsk minnekultur etter 2. verdenskrig: "From Patriotic Memory to Universalistic Narrative. Shifts in Norwegian Memory Culture after 1945 in a Comparative Perspective".

17. MARS 2013

kl. 14.00

Foredrag v/Øyvind Strømme: Den sorte tråden. I dette foredraget vil Øyvind Strømme presentere sin nye bok Den sorte tråden, som omhandler brudd og kontinuitet i europeisk høyre-radikalisme fra 1920-årene og fram til i dag.

7. APRIL 2013

kl. 14.00

Konsert: Béla Bartók.

HL-senterets konsertserie 2013 er konsentrert om hovedverk for klaver fra første verdenskrig og det nærmeste halvsekel.

Bartók Mikrokosmos Bind 1–6, utvalg fra samtlige bind

Klaver: Natallia Papova, Rut Marie Bang, Thormod Rønning Kvam, Andreas Taklo

Bind 1 og bind 6: Natallia Papova

Bind 2 og bind 5: Rut Marie Bang

Bind 3: Thormod Rønning Kvam

Bind 4: Andreas Taklo

Bartók Fiolinsonate nr. 2: Victoria Putterman, fiolin og Thormod Rønning Kvam, klaver

Musikalsk rådgiver: August Albertsen

14. APRIL 2013

kl. 14.00

Foredrag v/Einhart Lorenz: «Markering av Warszawa-oppstanden, april 1943». Warszawa-gettoen var den største jødiske gettoen i det tyskokkuperte Polen under 2. verdenskrig. For 70 år siden – i april 1943 – gjorde jødene som ikke hadde blitt deportert til utryddelsesleirer, væpnet opprør i gettoen. Einhart Lorenz gir en innføring i historien om oppstanden og viser hvordan man har mintes kampene i form av film og musikk.

21. APRIL 2013

kl. 14.00

Foredrag v/Nicola Karcher: "Norsk-tyske høyreorienterte nettverk i mellomkrigstiden". I mellomkrigstiden eksisterte det langt flere høyreaktivistiske norsk-tyske forbindelser enn det som har kommet fram i tidligere forskning. Kontaktene mellom de to lands høyreaktivistiske miljøer spente fra den «nordiske» bevegelsen via en borgerlig protysk samarbeidsvilje til radikale nasjonalsosialistiske nettverk.

22. APRIL 2013

kl. 18.30

Filmen om Samuel Steinmann: «Trikken til Auschwitz». I "Trikken til Auschwitz" følger vi Samuel Steinmann, den siste gjenlevende av jødene som ble deportert med Donau fra Norge, på en tilbakereise hvor nåtid blandes med fortid. For 70 år siden ble Samuel som 19-årig gymnasiast fra Nordstrand skole arrestert mens han satt og gjorde lekser hos en kamerat. De som anholdt ham, var to politimenn i sivil. Etter å ha tatt klokken og småpengene til Samuel reiste de sammen med ham ned til gardekasernen ved Kirkeveien med trikken.

26. november 1942 ble Samuel og 531 andre jøder fraktet til Utstikker 1 på Vippe-tangen og om bord på fangeskipet D/S Donau. Reisens mål var Auschwitz.

I tillegg til Samuels beretning bygger filmen på oppdatert historieforskning.

Arrangør: HL-senterets venneforening

28. APRIL 2013

kl. 14.00

Bjørn Westlie i samtale med direktør Guri Hjeltnes, "En journalists vei mot verdenskrigen ..." . I 1995 skrev Bjørn Westlie artikkelen «Nordmenn ranet de norske jødene» i Dagens Næringsliv. Artikkelen ble banebrytende for det økonomiske oppgjøret med likvidasjonen av de norske jødene under krigen. Guri Hjeltnes vil ta opp Westlies rolle i å sette tabubelagte historiske hendelser på dagsordenen i den norske offentligheten.

5. MAI 2013

kl. 14.00

FOREDRAG V/LARS LIEN:

"Antisemittiske karikaturer i norsk vittighetspresse 1860–1925". Lars Lien vil presentere funn fra sitt doktorgradsarbeid "Jøden som kulturell konstruksjon i norsk dags- og vittighetspresse". Han vil vise hvilke forestillinger som ble skapt om jødene i satiren i tidsrommet 1860–1925. Hvilken funksjon hadde disse forestillingene i samtiden?

Lars Lien er stipendiat ved HL-senteret på prosjektet "Jøden som kulturell konstruksjon i norsk offentlighet 1814–1940".

26. MAI 2013

kl. 14.00

KONSERT

Dmitrij Sjostakovitsj. Velkommen til konsert på HL-senteret søndag 26. mai kl. 14.00. På programmet står Dmitrij Sjostakovitsjs 24 preludier op. 34 og Cellosonate op. 40. 24 preludier op. 34.

Klaver:

Lars Fredrik Nystad nr. 1–5

Dorina Komani nr. 6–9

Zhang Jie nr. 10–14

Christian Hundsnes Grøvlen nr. 15–19

Ole Christian Haagenrud nr. 20–24

Cellosonate op. 40

Cello: Øyvind Gimse

Klaver: Zhang Jie

Musikalsk rådgiver: August Albertsen

27. MAI 2013

kl. 18.30

Hvite busser – erfaringer og veien videre. HL-senterets venneforening inviterer til møte med tema "Hvite busser – veien videre".

2. JUNI 2013

kl. 14.00

Foredraget tar utgangspunkt i to svært ulike dagbøker, Ruth Maiers dagbok, som ble utgitt på norsk i 2007, og Helga Weiss' dagbok, som kom i norsk oversettelse våren 2013. Sammenlikningen av deres historier søker å kaste lys på dagbokutgivelsenes særlige potensial når vi i dag forsøker å forstå krigshistorien og behandlingen av jødene i ulike europeiske land.

9. JUNI 2013

kl. 14.00

Foredrag v/Cora Alexa Døving: «Hvordan fremstilles jødedom og islam i pressen?» Omskjæring av guttebarn, hijab i politiet, moskébygg og koscherslakt: Det har vært skrevet mye om minoriteters religiøse praksis i norsk presse. Hvilke saker er det islam og jødedom fremtrer gjennom.

16. JUNI 2013

kl. 14.00

Familieforestilling: «På kjærlighetens gjestfri fat». Velkommen til familieforestilling om fantasi og hjertelag ved Grav litteratur- og teatergruppe. Gjennom dans, dialog, dikt, drama og sang presenteres tekster av H.C. Andersen, Ivar Aasen, Bjørnstjerne Bjørnson, Ingeborg Refling Hagen, Herman Wildenvey, Henrik Wergeland og etter Jørgen Moe. Klezmertoner og folkemusikk.

PROGRAM HØSTEN 2013

7. SEPTEMBER 2013

kl. 10.00–16.00

Academic Conference: The Nazi Genocide of the Roma. Reevaluation and Commemoration. The speakers will discuss the genesis of the Nazi "Final Solution of the Gypsy Question" in various parts of Europe and the subsequent Roma struggle for compensation and recognition of their suffering. The conference, which has been organized with the generous support of the Norwegian Art Council, is coincided with the publication of the book, *The Nazi Genocide of the Roma: Reassessment and Commemoration* (edited by Anton Weiss-Wendt; Berghahn Books, 2013).

The conference also coincides with the International Gypsy/Roma Musical Festival Yagori in Oslo, which has been an annual event since 1999. For more information about the Festival see www.yagori.com.

8. SEPTEMBER 2013

SAMTALE: GURI HJELTNES OG EDGAR FEUCHTWANGER: «HITLER, MIN NABO»

Kl. 14.00 samtaler direktør Guri Hjeltnes med Edgar Feuchtwanger. I ti år, fra han er fem, til han er femten år, var Edgar Feuchtwanger nabo med en av historiens mest forhatte menn – Adolf Hitler. Edgar er jøde. I 1939 kom han seg over til England, og han utdannet seg etter hvert til historiker. Han er norgesaktuell med boken Hitler, min nabo, hvor han med sin unike innsikt og erfaring gir et innblikk i den tyske sivilisasjonen og de europeiske jødernes undergang, men han gir også en nyttig historisk og politisk gjennomgang av hva som ledet fram til Hitlers makt-overtakelse og 2. verdenskrig.

Edgar Feuchtwanger er historiker og født i 1924 i München.

Kl. 15.30 Foredrag v/Tore-Jarl Bielenberg: «Romá/sigøynere – i går, i dag, i morgen»

Gjennom et langt liv har Tore-Jarl Bielenberg skaffet seg store kunnskaper om Europas største minoritet, rom («sigøynere»). I foredraget bygger han på oppdatert forskning og egne erfaringer. Han avliver vrangforestillinger og myter og forteller om sitt liv blant minoriteten. Han vil belyse historien for å forklare hva han mener er fremtiden for «sigøynere» i Europa.

Tore-Jarl Bielenberg er oversetter, forfatter og journalist. Han debuterte i 2012 som faglitterær forfatter av boken Romá/sigøynere – I går, i dag, i morgen. En bok om møter mellom mennesker.

16. SEPTEMBER 2013

kl. 18.30

Foredrag: «1100–1200 jøder flyktet fra Norge under okkupasjonen. Hvem var deres hjelpere?» Foredrag ved krigsveteran, journalist og historiker Ragnar Ulstein og historiker Mats Tangestuen, Jødisk Museum i Oslo.

19. SEPTEMBER 2013

kl. 18.00

Ny film om Hannah Arendt: Hennes tanker forandret verden. I samarbeid med Arthaus og Oslo Kino inviterer HL-senteret til førpremiere på filmen om Hannah Arendt – en av det 20. århundrets fremste tenkere. Filmen utspiller seg i perioden 1961–1964, da Arendt dekket rettssaken mot Adolf Eichmann i Jerusalem.

22. SEPTEMBER 2013

kl. 10.00–17.00

ÅPENT HUS PÅ VILLA GRANDE.

Stort program med omvisninger, konserter, hagevandring og visning av filmen “Trikken til Auschwitz” med introduksjon av regissør Elsa Kvamme og samtale med Samuel Steinmann. Velkommen!

29. SEPTEMBER 2013

kl. 14.00

Konsert: v/Einar Steen-Nøkleberg: Paul Hindemith. Vi innleder høstens konserter på HL-senteret 29. september med verk av Paul Hindemith. Einar Steen-Nøkleberg på klaver. Velkommen!

9. OKTOBER 2013

kl. 15.00

Boklansering: De motvillige germanerne. Norske studenter i tysk fangenskap 1943–1945. Velkommen til boklansering på HL-senteret: 9. oktober presenteres boken De motvillige germanerne. Norske studenter i tysk fangenskap 1943–1945. Boken er forfattet av Ingar Holm i samarbeid med Elling Kvamme.

13. OKTOBER 2013

kl. 14.00

Søndagsforedrag v/Åsmund Svendsen: "Halvdan Koht – veien mot framtiden". Velkommen til foredrag om Halvdan Koht, norsk utenriksminister før 2. verdenskrig. Da Norge ble overfalt 9. april 1940, var det et bittert nederlag for Kohts utenrikspolitikk – å holde Norge utenfor krigen og gå i bresjen for aktiv fredspolitikk. Samme høst måtte han forlate regjeringskontorene.

15. OKTOBER 2013

kl. 19.00

Foredrag v/Herman Kahan: "Jødedom og kristendom: Hva forener og hva skiller?" Hjertelig velkommen til felles venneforeningsmøte for HL-senteret og Jødisk Museum i Oslo. Herman Kahan innleder med foredrag om jødedom og kristendom.

20. OKTOBER 2013

kl. 14.00

PIANOKONSERT V/KRISTIAN LINDBERG

PROGRAM

Rakhmaninov: Preludium, op. 23 nr. 5

Schumann: Symfoniske etyder, op. 13

Chopin: 3 valser, op. 64 nr. 1 og 2, op. 35 nr. 1

Skrjabin: Etyde, op. 2 nr. 1

Scarlatti: Sonate, E-dur

Rimskij-Korsakov/Rakhmaninov: Humlens flukt

Schumann: Träumerei fra "Kinderszenen", op. 15

Liszt: Ungarsk rapsodi

---

21. OKTOBER 2013

kl. 18.30

Åpent møte i HL-senterets venneforening. Innledning ved generalsekretær Sturla Stålsett: "På vei mot en religionspolitikk". Bakgrunnen for møtet er en utredning fra Stålsett-utvalget om rammene for tros- og livssynsorganisasjonene i Norge.

27. OKTOBER 2013

kl. 14.00

SØNDAGSFOREDRA

v/Anne Kristin Furuseth: "Norske nazister på flukt".

Da 2. verdenskrig var over, brøt gleden løs i den norske befolkning. Men frigjøringen ble ikke en gledens tid for alle. I fengslene ble det snakket om flukt og lest spansk. Argentina var drømmenes land.

3. NOVEMBER 2013

kl. 14.00

SØNDAGSFOREDRA

v/Kari Helen Partapuoli: Hva er ekskluderende nasjonalisme? Etter 22. juli opplevde vi et sterkt nasjonalt samhold. Vi så noen av de beste sidene ved samlende symboler og handlinger. Blant de nordiske landene omtales vi ofte som de mest nasjonalistiske – på godt og vondt.

Skaper nasjonalismen vår bare samhold, eller kan den også føre til utenforskap og i verste fall være skadelig?

Kari Helen Partapuoli er leder for Utviklingsfondet og tidligere leder for Antirasistisk Senter. Hun er utdannet sosialantropolog.

10. NOVEMBER 2013

kl. 14.00

SØNDAGSFOREDRA

v/Arne Johan Vetlesen: "Verdien av en unnskyldning".

27. januar 2012 ba statsminister Jens Stoltenberg om unnskyldning for overgrepene begått mot jøder på norsk jord under okkupasjonen. Vi husker tidligere kansler i Vest-Tyskland Willy Brandts knefall foran minnesmerket for opprøret i Warszawa-gettoen i 1970. Hva er verdien av slike unnskyldninger?

17. NOVEMBER 2013

kl. 14.00

«De motvillige germanerne.» For 70 år siden, 30. november 1943, slo Terboven til, stengte Universitetet i Oslo og arresterte 1200 studenter. 644 av disse ble sendt til Tyskland. Nesten halvparten ble plassert i en utdanningsleir for frivillige SS-soldater, og resten i konsentrasjonsleiren Buchenwald.

18. NOVEMBER 2013

kl. 18.30

Filmvisning: "Tysklandsstudentene" av Elsa Kvamme.
Velkommen til filmvisning og åpent møte i HL-senterets venneforening. Filmen handler om de norske studentene som ble sendt til Tyskland under 2. verdenskrig.
Regissør: Elsa Kvamme.

19. NOVEMBER 2013

kl. 15.00

Lansering av hefte:
"Grev Folke Bernadotte og De hvite bussene våren 1945: En beretning om mot".
Guri Hjeltnes samtaler med Grethe Frydenlund om hennes erfaringer som bakgrunn for arbeidet med heftet.

24. NOVEMBER 2013

kl. 14.00

NOVEMBERKONSERT PÅ HL-SENTERET

Tema: Sorg og håp

Pianist Jens Harald Bratlie

Brahms: Intermezzi op. 117, nr. 1 og 2 ("Mine Sorgers vuggesanger")

Grieg: Ballade

Grieg: Til Våren, Sommerfugl, Notturmo, Halling

Brahms: Variasjoner over et tema av Paganini, Bok 1 og 2.

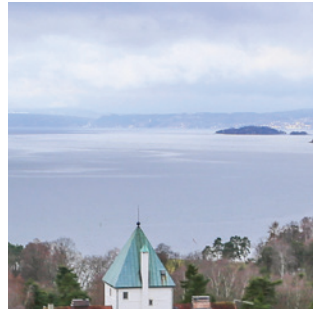
1. DESEMBER 2013

kl. 14.00

«100-ÅRSMARKERING: WILLY BRANDT OG «DET JØDISKE SPØRSMÅL»

Da Willy Brandt den 7. desember 1970 knelte foran gettomonumentet i Warszawa, markerte han et kollektivt tysk ansvar for jødernes skjebne. Einhart Lorenz vil i dette foredraget behandle Brandts holdning til «det jødiske spørsmålet», jødeforfølgelsene og antisemittismen, restitusjonen og sionismen.

HL-SENTERETS VENNEFORENING

STYREMEDLEMMER I 2013:

- Odd Einar Dørum, leder
- Herman Kahan
- Elsa Kvamme
- Jan Erik Vold
- Britt Strandlie-Thoresen
- Anette Homlong Storeide
- Håkon Harket (fra og med høsten 2013)

HL-senterets venneforening hadde et aktivt år i 2013. Direktør Guri Hjeltnes har deltatt på de fleste styremøter og medlemsmøter. Fra HL-senterets side har Kari Amdam fungert som sekretær. I tillegg har frivillig Ingjerd Oudenstad gjort en uvurderlig innsats – med spesielt ansvar for medlemsregisteret.

INFORMASJON TIL MEDLEMMER OG ANDRE

NYTT INFORMASJONSBREV

Medlemmene fikk sin informasjon pr. brev – enten sendt som vedlegg til e-post eller pr. post – inntil i begynnelsen av juli. Da ble det første informasjonsbrevet sendt i «ny drakt» pr. e-post, med brev fra Odd Einar Dørum, informasjon om høstens møter, lenker til Facebook osv. Det samme brevet ble da og senere gjennom året kopiert og sendt pr. brev til de av medlemmene som ikke benytter e-post. Dette har vært en stor nyvinning, både fordi brevet fremstår som mer fargerikt, moderne og innbydende, og fordi det er besparende å kunne kopiere det samme brevet til de som mottar brev pr. post. Vedlagt ligger kopi av det første informasjonsbrevet i juli.

ANDRE INFORMASJONSKANALER

Informasjon om møter er også blitt annonsert via HL-senterets eget nyhetsbrev og gjennom den faste museumsannonsen i Aftenposten og Dagsavisen.

PROGRAM VÅREN 2013

Møtet mandag 4. februar, ved Claudia Lenz, Wergelandssenteret, hadde tittelen «Negative innstillinger overfor jøder og andre minoriteter i Norge med bakgrunn i HL-senterets antisemittismeundersøkelse. 20 besøkende.

Det planlagte møtet 11. mars, med besøk av journalist og historiker Ragnar Ulstein, måtte utsettes til høsten.

Mandag 22. april ble filmen om Samuel Steinmann, «Trikken til Auschwitz», vist for 80 besøkende.

Semesterets siste møte, mandag 27. mai, «Hvite Busser – erfaringer og veien videre», ble besøkt av 30 personer. Innledere var Rune Gerhardsen, styreleder i Hvite busser, Helga

---

Arntzen, styremedlem i Aktive Fredsreiser, Torbjørn Ryssevik, seksjonssjef i Utdannings-forbundet og Guri Hjeltnes, direktør ved HL-senteret.

HØSTEN 2013

Mandag 16. september ble det utsatte møtet fra vårsemesteret, med besøk av Ragnar Ulstein, gjennomført. Tittelen på møtet var «1100–1200 norske jøder flyktet. Hvem var de norske jødernes hjelpere? 80 besøkende.

Tirsdag 15. oktober ble det avviklet et samarbeidsmøte med Jødisk Museums venneforening i Jødisk Museums lokaler. Herman Kahan holdt foredraget «Jødedom og kristendom». 75 besøkende.

«På vei mot en religionspolitikk» var tittelen på møtet **mandag 21. oktober**, med foredrag av generalsekretær i Kirkens Bymisjon Sturla Stålsett. 15 besøkende.

Mandag 16. november ble året avsluttet med visning av filmen «Tysklandsstudentene» – med innledning av regissøren, Elsa Kvamme. 30 besøkende.

